

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Komunální politické koalice v statutárním městě
České Budějovice**

Martin Valenta

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Martin Valenta

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Komunální politické koalice v statutárním městě České Budějovice

Název anglicky

Local Political Coalitions in the Statutory City of České Budějovice

Cíle práce

Cílem diplomové práce je objasnit proces vytváření komunálních stranických systémů a zejména formování volebních i exekutivních koalic ve vybraném statutárním městě. K dílčím cílům práce patří charakteristika hlavních socioekonomických faktorů a vyhodnocení jejich vlivu na vývoj a fungování městské samosprávy, identifikace hlavních aktérů komunální politiky a jejich vzájemných vztahů. Pozornost se zaměří i na problematiku vztahů mezi stranickými systémy na jednotlivých úrovních politické vertikály.

Metodika

DP bude mít charakter komparativní studie a využije hlavní teoretické koncepce vztahující se k lokální demokracii, participaci občanů na veřejném životě, k stranickým systémům, volebnímu procesu a formování volebních i exekutivních koalic na lokální politické úrovni. Metodicky bude práce založena na studiu dokumentů samosprávných orgánů a lokálních politických subjektů, dále pak na komparaci volebních dat Českého statistického úřadu.

Doporučený rozsah práce

60 – 70 stran

Klíčová slova

Místní samospráva, obecní volby, komunální stranictví, komunální koalice, České Budějovice

Doporučené zdroje informací

- Balík, Stanislav. 2008. Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.
- Cabada, Ladislav a kol. 2006. Koalice a koaliční vztahy. Aleš Čeněk: Plzeň.
- Caletka, Stanislav. 2011. Koalice v obcích s rozšířenou působností po komunálních volbách v roce 2010. Parlamentní institut. Studie č. 5.316/2011.
- Čmejrek, Jaroslav; Bubeníček, Václav; Čopík, Jan. 2010. Demokracie v lokálním politickém prostoru: specifička politického života v obcích ČR. Grada: Praha.
- Chytílek, Roman; Šedo, Jakub (eds.). 2009. Volební systémy. 4. vydání. Portál: Praha.
- Jüptner, Petr. 2004. Komunální koalice a politické modely. Politologická revue. 2004/2, 81-101.
- Lebeda, Tomáš. 2008. Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence. Karolinum: Praha.
- Sartori, Giovanni. 2005. Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2015

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 02. 03. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Komunální politické koalice v statutárním městě České Budějovice“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Českých Budějovicích dne 21.3.2016

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval doc. PhDr. Jaroslavu Čmejkovi, CSc. za odborné rady a připomínky, které mi pomohly při psaní diplomové práce.

Komunální politické koalice v statutárním městě České Budějovice

Souhrn

Komunální politika je v rámci politické vědy spíše novou disciplínou, které se zejména v českém prostředí věnuje pozornost až v posledních dvou dekadách. Zatímco v zahraničí se politologové zabývají komunální politikou již delší dobu, v českém prostředí stál výzkum lokálních problémů po dlouhá léta na okraji zájmu autorů.

Téma diplomové práce se nezaměřuje na výzkum české komunální politiky jako celku, ale zabývá se výzkumem konkrétního lokálního politického systému v Českých Budějovicích v průběhu posledního čtvrtstoletí. Vzhledem k tomu, že se jedná o velké krajské město, je zde možné předpokládat určitou propojenost komunální politiky s politikou celostátní, jejíž projev je patrný nejen v zastoupení jednotlivých parlamentních stran v městském zastupitelstvu, ale také při utváření jednotlivých povolebních koalic.

Metodicky má práce charakter komparativní studie, která vychází z teoretické koncepce vztahující se k lokální demokracii, participaci občanů na veřejném životě, k stranickým systémům, volebnímu procesu a formování volebních i exekutivních koalic na lokální politické úrovni.

V praktické části je práce založena na studiu a analýze dokumentů samosprávných orgánů Českých Budějovic, programů tradičních českých politických stran a dalších subjektů, které se v některých případech staly integrální součástí českobudějovického lokálního stranického systému. Praktická část práce je dále ve velké míře založena na komparaci volebních dat Českého statistického úřadu.

Klíčová slova: politický systém, volební systém, stranický systém, teorie koalic, politické strany, komunální politika, komunální koalice, České Budějovice.

Local Political Coalitions in the Statutory City of České Budějovice

Summary

Municipal policy is quite a new discipline within political science, and especially in the Czech environment it has been an object of attention in recent two decades only. While political scientists abroad have dealt with municipal policy for a long time, in the Czech environment the research of local problems has been in the margin for years.

The subject of this dissertation is not focused on the research of the Czech municipal policy as a whole, but it is concerned with the research of the particular local political system in České Budějovice in recent 25 years. As the city is a large regional capital, there might be implied a certain link between municipal and national policies, which can be noticeable not only in the representation of individual parliamentary parties in the city council, but also in the process of creating individual post-election coalitions.

Methodically the present work is a kind of comparative study which is based on the theoretical conception applying to local democracy, participation of citizens in public life, party systems, an electoral process and forming of election and executive coalitions at a local political level.

In the practical part the degree work is based on the study and analysis of local authority documents of České Budějovice, the programmes of Czech traditional political parties and other parties which, in some cases, became parts of the local political system in České Budějovice. The practical part is also to a large extent based on comparison of election data from the Czech Statistical Office.

Keywords: political system, electoral system, party system, coalition theory, political parties, municipal policy, municipal coalition, České Budějovice

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Cíl práce a metodika	3
3. Obecní samospráva	6
4. Stranický systém.....	10
4.1 Komunální stranický systém	16
5. Volební systém	20
5.1 Volební systém pro obecní volby.....	21
6. Teorie koalic.....	27
6.1 Typy koalic.....	28
6.1.1 Minimální vítězné koalice	28
6.1.2 Nadměrné vítězné koalice.....	30
6.2 Menšinové vlády	33
6.3 Komunální koalice	34
7. Hlavní politické strany v Českých Budějovicích	37
7.1 Občanská demokratická strana.....	38
7.2 Česká strana sociálně demokratická.....	39
7.3 Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová	40
7.4 Komunistická strana Čech a Moravy	42
7.5 TOP 09	43
7.6 ANO 2011	44
7.7 Občané pro Budějovice	45
8. Volby do městského zastupitelstva a koaliční vládnutí.....	46
8.1 90. léta – roztržitost stranického systému.....	46
8.1.1 Volební období 1990 – 1994	46
8.1.2 Volební období 1994 – 1998	47
8.1.3 Volební období 1998 – 2002	49
8.1.4 Shrnutí.....	51
8.2 Počátek nového tisíciletí – stabilita stranického systému	53
8.2.1 Volební období 2002 – 2006	53
8.2.2 Volební období 2006 -2010	54
8.2.3 Shrnutí.....	55
8.3 Rok 2010 – první proměna lokálního stranického systému	56
8.3.1 Shrnutí.....	57

8.4	Rok 2014 – druhá proměna lokálního stranického systému	58
8.4.1	Shrnutí.....	59
9.	Polarizovaný pluralismus	61
10.	Koalice v Českých Budějovicích	64
11.	Závěr	67
12.	Seznam použitých zdrojů	70
13.	Přílohy	73

Seznam zkratk

ČSD	Československá sociální demokracie
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ	Český statistický úřad
HOPB	Občané pro Budějovice
KAN	Klub angažovaných nestraníků
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová
KSČ	Komunistická strana Československa
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
NATO	Severoatlantická aliance
ODS	Občanská demokratická strana
OF	Občanské fórum
SNKČB	Sdružení nezávislých kandidátů města České Budějovice
SNK-ED	Sdružení nezávislých kandidátů Evropští demokraté
SR-RSČ	Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa
SZ	Strana zelených
US-DU	Unie svobody - Demokratická unie
VPM	Volba pro město
ZOS	Zelení a otevřená společnost

1. Úvod

Výzkum komunální politiky můžeme v rámci politické vědy označit za spíše nový předmět bádání, kterému se především v českém prostředí věnuje pozornost zejména až v posledních dvou dekadách. Zatímco v zahraničí se politologové zabývají komunální politikou již delší dobu, v českém prostředí se především v průběhu 90. let zaměřovala pozornost v rámci politické vědy zejména na národní úroveň, potažmo na úroveň mezinárodní a výzkum lokálních problémů stál delší dobu spíše na okraji zájmu autorů.

Výrazným specifikem české komunální politiky je zřejmá absence většího množství teoretických konceptů, které by nabízely konkrétní teoretická východiska pro výzkum komunální politiky jako takové. Zkoumáme-li politiku na celostátní úrovni, můžeme vycházet z velkého množství teoretických východisek mnoha autorů, které je ve většině případů možné aplikovat na jakýkoli politický systém, a autor má tak možnost velkého výběru, srovnání a konfrontace jednotlivých teoretických výstupů mnoha politických vědců. V případě výzkumu komunální politiky je však množství teoretických východisek do určité míry omezeno a vzhledem k velkému množství specifík, která se s politikou na lokální úrovni pojí, jsme tak při jejím zkoumání částečně omezeni.

Nepochybně se v tomto směru nabízí otázka, proč bychom nemohli v případě výzkumu lokální politiky využít alespoň některá teoretická východiska, která jsou již často v mnoha konkrétních případech ověřená a platná v případě politiky celostátní. Samozřejmě, že tomu tak je a je jisté, že některá východiska a teoretické výstupy je možné na komunální politiku zcela správně a platně aplikovat. Problém však nastává v případě oněch specifických znaků, které se s komunální politikou, respektive českou komunální politikou, pojí. Na druhou stranu se právě vzhledem k těmto faktům jeví výzkum české komunální politiky jako velice zajímavý, neboť umožňuje autorům, kteří se jí zabývají, přicházet s novými poznatky a tématy v oblasti bádání oproti například politice celostátní, jejíž další výzkum nepřináší v takové míře možnosti získání nových poznatků, jako je tomu při výzkumu českého lokálního politického systému.

Právě z výše zmíněného předpokladu vychází téma práce, které se však nezaměřuje na výzkum české komunální politiky jako takové či její jednotlivá teoretická východiska, ale zabývá se konkrétně vymezeným tématem výzkumu lokálního politického systému v Českých Budějovicích od pádu železné opony až po současnost. Přestože jsme na úvod

volili možná až příliš silná slova, ve skutečnosti samozřejmě není naší ambicí touto diplomovou prací nějakým způsobem ovlivnit výzkum komunální politiky jako takové, ale budeme se snažit alespoň nepatrnou měrou přispět k jejímu dalšímu rozvoji a atraktivitě, plně v rozsahu a možnostech diplomové práce.

Jako téma práce jsme si zvolili komunální politické koalice v Českých Budějovicích, které jsou krajským městem jednoho ze 14 krajů v České republice. Vzhledem k tomu, že se v našem případě jedná o výzkum velkého krajského města, jehož politický život se v mnohém liší od běžných municipalit, předpokládáme zde určitou propojenost komunální politiky s politikou celostátní, která by se měla projevit nejen v zastoupení jednotlivých parlamentních stran v městském zastupitelstvu, ale také právě i v případě utváření povolebních koalic. S tím souvisí i otázka, do jaké míry lze aplikovat na velké krajské město politologické teorie reflektující spíše národní či krajskou politickou rovinu a do jaké míry použít teorie, vztahující se přímo k politice lokální.

2. Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je objasnění procesu utváření a fungování českého komunálního stranického systému s primárním zaměřením na formování volebních a exekutivních koalic v statutárním městě České Budějovice. Mezi dílčí cíle práce patří především charakteristika hlavních socioekonomických faktorů, vyhodnocení jejich vlivu na vývoj a fungování městské samosprávy, identifikace hlavních aktérů českobudějovické lokální politiky, vyhodnocení vzájemných vztahů mezi jednotlivými politickými subjekty, které se v průběhu posledních více jak 20 let vyskytovaly a vyskytují v českobudějovickém zastupitelstvu, a které spolu v mnohých případech tvořily radniční koalice či byly součástí opozice. Pozornost se také v neposlední řadě zaměří nejen na jednotlivá specifika, charakteristiky utváření a fungování komunálních koalic obecně a poté konkrétně na případu Českých Budějovic, ale také na samotnou problematiku vztahů mezi stranickými systémy na jednotlivých úrovních politické vertikály a dále na konkrétní specifika českobudějovického lokálního stranického systému.

Diplomová práce by nám měla také poskytnout dostatečnou baterii dat pro potvrzení či vyvrácení dvou níže stanovených hypotéz: 1) Většinu křesel městského zastupitelstva Českých Budějovic se daří v každých volbách obsadit tradičními politickými stranami, fungujícími i na parlamentní úrovni. 2) Komunální politické koalice v Českých Budějovicích jsou historicky utvářeny za účasti stran a hnutí, které zvítězily v jednotlivých krajských volbách.

Metodicky bude mít práce charakter komparativní studie, v rámci které budou využity hlavní teoretické koncepce vztahující se k lokální demokracii, participaci občanů na veřejném životě, k stranickým systémům, volebnímu procesu a formování volebních i exekutivních koalic na lokální politické úrovni. Hlavní teoretické koncepce, ze kterých bude práce primárně vycházet, jsou obsaženy ve všeobecně politickými vědci uznávaném díle Strany a stranické systémy od Giovanniho Sartoriho, kde autor nabízí poměrně podrobné charakteristiky a definice jednotlivých typů stranických systémů, a v Balíkové monografii, vydané pod názvem Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností, ve které se autorovi podařilo velmi zdařilým způsobem specifikovat a charakterizovat jednotlivé typy koalic, objevující se na komunální úrovni, a která nám

umožní identifikovat jednotlivé povolební koalice i v případě statutárního města České Budějovice. Mimo dvou výše zmíněných autorů bude teoretická část práce dále založena především na specifikacích, charakteristikách a teoretických konceptech Jaroslava Čmejrka, Petra Jüptnera, Michala Klímy a dalších českých politických vědců.

V praktické části bude práce metodicky vycházet ze studia a analýzy některých dokumentů samosprávných orgánů Českých Budějovic, programů tradičních českých politických stran, ale i dalších vybraných komunálních politických subjektů, které se v některých případech staly integrální součástí českobudějovického lokálního stranického systému. Praktická část práce bude také do velké míry založena na zevrubné komparaci dat Českého statistického úřadu, s primárním zaměřením na volby do zastupitelstva Českých Budějovic a v menší míře pak budou použita data z voleb vyššího řádu.

V teoretické části práce se z počátku zaměříme na obecné zhodnocení funkce obcí v oblasti státní správy, samosprávy a na jednotlivé funkce a pravomoci zastupitelstva, rady a primátora města. Dále se budeme věnovat stranickému systému, kde představíme jeho základní typologii dle Sartoriho, kterou se pak v praktické části práce pokusíme aplikovat na lokální stranický systém v Českých Budějovicích, a pozornost budeme také věnovat jednotlivým specifikům českého komunálního stranického systému. Vzhledem k zaměření a předmětu výzkumu práce považujeme za žádoucí blíže specifikovat český komunální volební systém, na základě kterého dochází každé 4 roky k volbě nového zastupitelstva Českých Budějovic. V šesté teoretické kapitole budeme dále věnovat pozornost jednotlivým typům koalic, kde představíme jako jeden z předmětů výzkumu Balíkovu typologii koalic, kterou se poté v praktické části práce pokusíme aplikovat na konkrétní koalice v Českých Budějovicích.

Sedmá kapitola práce nám přiblíží jednotlivé tradiční politické strany, kterým se daří opakovaně získávat křesla v českobudějovickém zastupitelstvu, a dále subjekty, které sice nemůžeme označit za tradiční, avšak díky svým volebním výsledkům mají v zastupitelstvu města výrazný vliv a v minulosti nebo v současnosti se staly součástí radniční vlády ve městě.

V osmé kapitole se zaměříme na volební výsledky jednotlivých politických subjektů od roku 1990, kterým se podařilo v průběhu let probojovat do českobudějovického zastupitelstva, a na tvorbu jednotlivých koalic v posledních pěti volebních obdobích,

které by nám měly poskytnout zcela dostatečnou baterii dat pro jejich konečné zhodnocení. V práci se však nebudeme hlouběji zabývat prvními třemi koaličními vládami, neboť první dvě kolice, vzniklé v první polovině 90. let, nejsou pro účely našeho výzkumu, vlivem tehdejší doby a stádia vývoje lokální politiky, zcela relevantní, protože lokální stranický systém byl v této době teprve v počátcích svého vývoje. Také koalice vzniklá v roce 1998 fungovala příliš krátkou dobu na to, abychom při jejím výzkumu získali relevantní data o její činnosti, a stala se tak pro účely našeho výzkumu relevantní.

V deváté kapitole se zaměříme na zhodnocení lokálního stranického systému v Českých Budějovicích na základě Sartoriho obecného vymezení stranických systémů a pokusíme se obhájit analogii jednoho z možných typů stranického systému s námi zkoumaným lokálním stranickým systémem. Desátá kapitola bude poté vycházet z Balíkovy specifikace jednotlivých typů koalic, na základě kterých budeme konkrétně definovat singulární radniční koalice vzniklé v Českých Budějovicích, počínaje rokem 1999 až do současnosti a dále zhodnotíme jejich jednotlivá specifika.

3. Obecní samospráva

Ústavní koncepce místní a regionální samosprávy vychází z principu dvojkolejnosti, na základě kterého je veřejná správa na jednotlivých místech a v jednotlivých regionech vykonávána nejen státní správou (přenesená působnost), ale také územními samosprávnými celky (samostatná působnost), kterými jsou právě obce neboli municipality a kraje (Vodička, Cabada 2011: 385). Obec je tedy základním územním samosprávným společenstvím občanů, tvořeným územním celkem, vymezeným hranicí území obce. Hlavními atributy tohoto celku jsou: členská základna, správní území a plnění veřejnoprávních úkolů (Novotný 2007: 15).

V rámci samostatné působnosti vykonává obec, jakožto územní samosprávná korporace své právo na samosprávu, kdežto v případě přenesené působnosti jedná jako vykonavatel státní správy, která je na ni zákonně státem přenesena. Samostatná působnost obce je vymezena v § 35 zákona o obcích jako „spravování záležitostí, které jsou v zájmu obce a jejích občanů, pokud nejsou svěřeny zákonem krajům, nebo pokud nejde o výkon přenesené působnosti, a dále záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěří zvláštní zákon“ (Vodička, Cabada 2011: 387). Obec je při realizaci své samostatné působnosti vázána výlučně zákonem a jeho prováděcími předpisy. Naopak při vykonávání přenesené působnosti je obec vázána nejenom zákonem, popř. jeho prováděcími předpisy, ale také směrnicemi dalších orgánů státní správy. Zároveň v obou případech může obec za podmínek, které určí zákon, regulovat některé municipální záležitosti, vydáním obecně závazných předpisů s platností na celém území obce, obecně závazných vyhlášek v rámci samostatné působnosti a nařízení v rámci přenesené působnosti (Vodička, Cabada 2011: 388).

Každá obec jedná prostřednictvím svých orgánů, z nichž nejvýznamnějším orgánem je zastupitelstvo obce, vzešlé z komunálních voleb. Počet členů zastupitelstva se obvíjí od její velikosti a pohybuje se v rozmezí od 5 zastupitelů v nejmenších obcích do 70 zastupitelů v Praze¹. Během volebního období nemůže být měněn počet členů zastupitelstva, pokud nedošlo k vyhlášení nových voleb. Počet členů zastupitelstva může být nižší než stanovený počet, avšak nesmí být nižší než je jedna třetina oproti zákonem

¹ Podrobněji k volbám do zastupitelstva v kapitole Volební systém.

stanovenému počtu. Jednat a usnášet se může zastupitelstvo v případě účasti nadpoloviční většiny svých členů. K platnosti usnesení, rozhodnutí nebo volbě je pak nutná nadpoloviční většina všech jeho členů. Žádný zastupitel obce nemůže být odvolán, a mandát mu může zaniknout pouze na základě zákonem stanovených důvodů. Důvodem pro zánik mandátu tady nemůže být například dlouhodobá neúčast na jednání zastupitelstva nebo pasivní resistence. Zastupitelstvo obce se schází dle potřeby, nejméně však jednou za 3 měsíce. Pokud se zastupitelstvo nesvolá do 6 měsíců v takové podobě, aby bylo usnášeníschopné, je rozpuštěno Ministerstvem vnitra². Zasedání zastupitelstva jsou veřejná a každý občan má právo se zde vyjadřovat k projednávaným věcem, návrhu rozpočtu a závěrečnému účtu obce. Právo na předložení návrhů k zařazení na pořad jednání zastupitelstva mají jeho členové, rada obce a výbory. O zařazení návrhů na program jednání si rozhoduje samo zastupitelstvo, které z pravidla svolává a řídí starosta obce³. Výkon funkce člena zastupitelstva se považuje za výkon veřejné funkce, kterou daný zastupitel vykonává osobně a v souladu se svým slibem, kdy není vázán žádnými příkazy (Novotný 2007: 28-31). Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech, které spadají do samostatné působnosti obce, vydává obecně závazné vyhlášky, schvaluje program rozvoje, územní plán, rozpočet a závěrečný účet obce, zřizuje a ruší výbory, trvalé a dočasné peněžní fondy, příspěvkové organizace, rozhoduje o právnických osobách obce a o účasti v nich⁴. Volí starostu, místostarostu, členy rady obce a odvolává je z funkce. Pokud není zřízena rada obce, vydává zastupitelstvo nařízení obce (Čmejrek 2008: 36-37).

Rada obce je výkonným orgánem v samostatné působnosti, který je odpovědný zastupitelstvu, v oblasti přenesené působnosti může rada rozhodovat jen v mezích zákona. Rada obce je tvořena starostou, jedním nebo vícero místostarosty a dalšími členy rady, jejichž počet je lichý v rozmezí mezi 5 až 11 členy. Celkový počet členů rady však nesmí přesáhnout jednu třetinu počtu zastupitelů. Rada obce se zároveň nevolí v těch municipalitách, kde má zastupitelstvo méně než 15 členů. Rada obce se schází podle potřeby, k jejímu usnesení je nutná přítomnost nadpoloviční většiny členů a k platnému

² Po tuto dobu vykonává pravomoci zastupitelstva, nutné pro chod obce, rada. Pokud nemá obec radu, pak tyto funkce přecházejí na starostu nebo dále na pověřeného člena zastupitelstva (Novotný 2007: 29).

³ Zastupitelstvo obce vydává jednací řád, který stanoví podrobnosti o jednání zastupitelstva (Novotný 2007: 31).

⁴ Zastupitelstvo dále rozhoduje o vyhlášení místního referenda, navrhuje změny katastrálního území, schvaluje dohody o změně hranic či sloučení obcí. Zastupitelstvo obce také rozhoduje o majetkoprávních úkonech (Čmejrek 2008: 36-37).

usnesení nebo rozhodnutí je nutná nadpoloviční většina všech jejích členů. Pokud se během funkčního období sníží počet členů rady pod 5 a na nejbližším zastupitelstvu není tento počet dorovnán, přebírá působnost rady zastupitelstvo až do doby zvolení potřebného počtu členů rady (Novotný 2007: 35). Mezi hlavní kompetence rady patří příprava návrhů pro jednání zastupitelstva a zabezpečení plnění přijatých usnesení, zajištění hospodaření obce dle rozpočtu, provádění rozpočtových opatření a plnění úkolů vůči právnickým osobám a organizačním složkám obce jakožto zakladatele a zřizovatele na základě zvláštních předpisů, pokud nejsou vyhrazeny zastupitelstvu (Čmejrek 2008: 39).

Navenek zastupuje obec starosta, který je zároveň jejím orgánem. Starosta je volen zastupitelstvem a za výkon své funkce je zastupitelstvu odpovědný. Mimo funkce člena zastupitelstva může starosta dále: jmenovat a odvolávat tajemníka obecního úřadu, odpovídá za informování veřejnosti o činnosti obce, svolává a obvykle řídí jednání zastupitelstva, přímá rezignaci členů zastupitelstva, plní úkoly volebního orgánu, je předsedou povodňové komise, má právo na projednání správy o auditu, požaduje pomoc Armády ČR k záchranným pracím nebo Policie ČR k zabezpečení veřejného pořádku, jmenuje bezpečnostní radu obce, má právo zastavit výkon usnesení rady obce, pokud ho shledá za nesprávné, podepisuje právní předpisy, usnesení zastupitelstva a rady, smí užívat závěsný odznak s velkým státním symbolem a další⁵ (Novotný 2007:35-36).

Starosta stojí v čele obecního úřadu a spolu s místostarostou, a ve větších obcích s pověřeným obecním úřadem také s tajemníkem obecního úřadu, vykonávají v oblasti samostatné působnosti obce úkoly, které uložila obecnímu úřadu rada nebo zastupitelstvo obce. Obecní úřad také spravuje po odborné stránce organizace a zařízení, které jsou zřízené obcí a dále pomáhá komisím v jejich činnosti. V případě přenesené působnosti vykonává obecní úřad státní správu, mimo záležitosti, které má na starosti komise nebo jiný zvláštní orgán (Vodička, Cabada 2011: 389).

Pro Českou republiku je typická silně fragmentovaná municipální skladba, která se díky své heterogenitě odráží ve velikosti a počtu obyvatel do jednotlivých pravomocí, které mohou municipality vykonávat. Díky tomu se utváří velké množství

⁵ V obcích kde není zvolena rada obce, navíc starosta vydává nařízení obce, stanovuje celkový počet zaměstnanců obce, stanovuje rozdělení pravomocí v obecním úřadě a na základě podmětů přezkoumává opatření přijatá obecním úřadem a komisemi v samostatné působnosti (Novotný 2007: 36-37).

postojů, na základě kterých je možné identifikovat zrod celé řady iniciativ, které pronikají do programů parlamentních i komunálních politických stran a dalších subjektů. Pozice municipalit v rámci českého politického systému vychází z interakce různých zájmů obcí a měst na jedné straně a z centrální úrovně celého systému na straně druhé (Kruntorádová 2013: 162).

4. Stranický systém

V každém demokratickém politickém systému hrají politické strany ve vztahu mezi lidmi a politikou nezastupitelnou roli, neboť se podílí na agregaci a artikulaci zájmů nejen jednotlivců, ale i celých skupin, tedy na konfrontaci jejich postojů, názorů, tužeb či požadavků. Díky tomu se politické strany stávají nepostradatelnými, byť ne jedinými (např. zájmové skupiny atd.), aktéry, kteří zcela jasně ovlivňují vstupy do politického systému (Říchová 2007: 87).

I přes tato fakta se však nedaří autorům, zabývajícím se politickými stranami, přijít s jasnou a všeobecně uznatelnou definicí. Do takzvaných klasických definic politické strany můžeme zařadit například definici W. Hasbacha, který vymezil politickou stranu jako: „organizaci lidí se stejnými politickými názory a cíli, kteří se snaží získat politickou moc, jež by jim umožnila uskutečnit jejich záměry“ nebo definici M. Webera, podle kterého jsou politické strany „dobrovolně vytvářené skupiny s cílem poskytnout svým předákům moc uvnitř skupiny a aktivním členům (ideové nebo materiální) možnosti prosazení věcných cílů nebo dosažení osobních výhod nebo obojího zároveň“ (Fiala, Strmiska 1998: 23-24). Jinak je tomu v případě G. Sartoriho, který se při zřejmém vědomí problematiky definice uchyluje k tzv. minimální definici politické strany jako „politické skupiny, jež se účastní voleb a jež je jejich prostřednictvím schopna své kandidáty umístit do veřejných úřadů“ (Fiala, Strmiska 1998: 28-29). V případě tzv. obecných definic pak můžeme uvést citaci ze zákona o politických stranách ve Spolkové republice Německo, v němž byla v § 2.1 politická strana definována jako: „sdružení občanů, jež trvale či delší dobu mají vliv na utváření politické vůle pro spolek či jednu zem a chtějí spolupůsobit na zastoupení lidu v německém Spolkovém sněmu či v jednom ze zemských sněmů, za předpokladu, že podle obrazu skutečných poměrů, zejména pak podle rozsahu a pevnosti, podle počtu svých členů a jejich vystupování na veřejnosti poskytují dostatečnou záruku, že tyto cíle berou vážně“ (Fiala, Strmiska 1998: 39-40). Z výše uvedeného výčtu definic je zřejmé, že v současnosti je prakticky nemožné politickou stranu vymezit jednou základní obecně přijímatelnou definicí. Jinak je tomu v případě, pokusíme-li se vymezit alespoň několik primárních kritérií politických stran. V podstatě ve všech předešlých definicích můžeme nalézt pojítko politické moci získané ve volbách

a zároveň můžeme politické strany označit za trvalé, otevřené a dobrovolné organizace, jejichž členové mají určité společné představy a zájmy (Fiala, Strmiska 1998: 32).

Politické strany si vytvořily svoji pozici v dnešních demokratických politických systémech zejména svými funkcemi, které plní a které jsou natolik heterogenní, že v podstatě dnes není možné identifikovat jeden společný všezahrnující katalog, nad kterým by panovala shoda alespoň většiny politologů. Například E. Wiesendahl definoval osmnáct funkcí politických stran a jeho kolega K. Bayme pouze čtyři. Za jakýsi vyvážený střed mezi maximalistickým a minimalistickým pojetím zmíněných autorů můžeme považovat katalog funkcí politických stran, se kterým přišel O. Krpec. Krpec rozděluje funkce politických stran na dvě základní hlediska, a sice ta, která hrají podstatnou roli v rámci fungování politického systému jako celku a ta, která uskutečňuje politická strana jako konsekvenci vlastního fungování. Do první skupiny spadají: artikulace a agregace zájmů, reprezentace zájmů, podíl na legislativní a rozhodovací činnosti a výkon politické moci. Tato první skupina funkcí politických stran představuje v podstatě nejobecnější premisu, kterou je funkce zprostředkování a sjednocování, kdy občané vyjádří svůj požadavek nebo zájem a o další se již postará politická strana⁶. Do druhé skupiny pak Krpec řadí: integraci subjektů a spojování lidí a skupin z různých vrstev společnosti; tvorbu konsenzu a utváření jednotného pohledu na politiku; redukci komplexity a nákladů na rozhodování a zjednodušení politického světa; ritualizaci a institucionalizaci a převod individuální vůle na vůli obecnou; politickou výchovu; a mobilizaci voličů a snahu přinutit voliče jít k volbám a podpořit svou stranu (Vávra 2007: 7-8).

V případě stranických systémů jako takových se klade důraz zejména na interpretaci faktorů, díky kterým mohou některé politické strany vytvářet stabilnější spojení (koaliční vazby) nebo alespoň určitým způsobem ovlivňovat působení ostatních partnerů, kteří jsou účastníky politické soutěže. Souhrn charakteristik a vztahů politických stran nutně ovlivňuje utváření politického života společnosti a zároveň se stává východiskem typologie stranických systémů (Říchová 2007: 97).

Jedním z nejvýznamnějších politologů, zabývajících se stranickými systémy je bezesporu Sartori, který pracuje se dvěma základními kategoriemi. Na jedné straně počtem stran

⁶ V optimálním případě to funguje tak, že politická strana vyslechne požadavek a zahrne ho mezi další požadavky, které se následně pokusí prosadit (Vávra 2007: 8).

ve zkoumaném systému, neboli stupněm fragmentace určujícím formát systému, kdy odlišuje strany relevantní od stran nerelevantních. Na straně druhé pak zohledňuje dynamickou složku, tedy mechanismus systému, který určuje, jak daný systém reálně funguje, čímž zároveň vymezuje konkrétní druh systému. Mechanismus přitom podléhá stupni polarizace, tedy ideologické vzdálenosti jednotlivých stran, za předpokladu, že všechny strany ve stranickém systému je možné umístit na pomyslné pravolevé škále politického spektra. Na základě ideologických disproporcí je pak systém více či méně polarizovaný. Sartori tedy odlišuje formát systému, vycházející z počtu relevantních stran od druhu systému, vycházejícího ze stupně ideologické polarizace (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytílek 2005: 42).

Ve chvíli, kdy známe konečný počet stran v systému, je nutné vyřadit irelevantní strany, které nemají na konečné fungování systému žádný vliv. Sartori stanovil následující dvě kritéria relevance: koaliční (vládní) potenciál a vyděračský potenciál. Pokud tedy strana nedisponuje ani jedním ze zmíněných kritérií, pak se stává pro daný systém irelevantní. Zatímco koaliční potenciál se pojí s vládně orientovanými a pro ostatní strany přijatelnými politickými partnery, vyděračský potenciál přisuzuje stranám, které jsou sice v permanentní opozici a se kterými ostatní strany odmítají spolupracovat, ale které svým jednáním dokáží systém zjevně ovlivnit. Vyděračský potenciál má tedy každá strana, která svojí existencí a počínáním dokáže ovlivnit taktiku nebo směr soutěže (Strmiska, Hloušek, Kopeček, Chytílek 2005: 43).

Sartori dále vymezuje, na základě početního kritéria, celkově sedm tříd (formátů) stranických systémů: třídu jedné strany, třídu hegemonní strany, třídu predominantní strany, třídu dvou stran, třídu umírněného pluralismu, třídu polarizovaného pluralismu a třídu atomizovaného pluralismu. Kritický bod pak spatřuje zejména mezi umírněným a polarizovaným pluralismem, tedy mezi méně než pěti a více než pěti relevantními politickými stranami. V tomto smyslu pak Sartori dále člení stranické systémy na soutěživé a nesoutěživé. Za nesoutěživé systémy označuju ty, které prakticky neumožňují vstup nových aktérů do hry. Do nesoutěživých systémů řadí třídu jednostranických systémů, kterou dále dělí na jednostranickou totalitní, jednostranickou autoritativní a jednostranickou pragmatickou a dále třídu systémů s hegemonní stranou, vedle níž sice formálně existují legální druhořadé strany, avšak jsou vyřazeny z mocenského soutěžení. Naproti tomu atomizovaný pluralismus je opačnou, naprosto krajní variantou obtížně

sledovatelnou ze systémového hlediska, vztahující se spíše k teoriím chaosu. Nejreálnějším východiskem z takového stavu jsou často „protichaosní antidemokratické systémy s legitimační doktrínou obnovení pořádku“. (Kunc 2000: 25-28).

Nejčastěji se vyskytující stranický systém, tady alespoň co se týče demokracií západního typu, je soutěživý stranický systém, který zahrnuje zbylé čtyři třídy. Systém predominantní strany předpokládá existenci takové politické strany, která jasně převyšuje všechny ostatní strany a je ji tak možné označit za dominantní, neboť je v rámci daného systému jednoznačně nejsilnější (Sartori 2005: 208). V tomto systému je podstatná legitimita ostatních stran, tedy mimo predominantní strany mohou existovat i další strany, které jsou zcela legitimními a legálními. Jde tedy v zásadě o systém více než jedné strany, ve kterém však nedochází ke střídání politické moci. Podle Sartoriho za systém predominantní strany můžeme označit takový, ve kterém tato hlavní strana získává neustálou podporu jednoznačné většiny voličů. Zároveň však může predominantní strana kdykoli přestat být predominantní a pokud se tak stane, pak se systém rychle narovná díky vzniku jiné predominantní strany nebo se nutně změní na jiný. Systém predominantní strany je vždy vymezen svojí predominantní stranou, která získala absolutní většinu mandátů, s výjimkou zemí, ve kterých není zaveden systém absolutní většiny. V takových případech je pak možné danou hranici zmírnit na formát, ve kterém zůstávají menšinové jednostranické vlády stabilní a účinnou praxí (Sartori 2005: 211-212). Zároveň je nutné si odpovědět na otázku, jak dlouho trvá, než predominantní strana etabloje predominantní systém? Zde Sartori přijímá východisko tří po sobě jdoucích volebních období za předpokladu, že strana disponuje stabilním voličským elektorátem, že je zřetelně překročena hranice absolutní většiny a/nebo že volební zisky jednotlivých stran jsou diametrální. Naopak pokud by některá z těchto podmínek neplatila, pak by o systému predominantní strany nebylo možné hovořit (Sartori 2005: 216).

O dvoustranickém systému (bipartismus) můžeme dle Sartoriho hovořit ve chvíli, kdy nezabraňuje existence třetí strany ostatním stranám vládnout samostatně, tedy v případě, kdy není z pohledu teorie racionální volby nutné vytvářet koalici. Vlády jsou tedy formovány a fungují díky své síle v legislativním tělesu. Bipartismus je charakteristický především pro systémy s jednokolovým většinovým volebním systémem, který mění relativní většinu v parlamentní. Hlavní charakteristikou bipartismu je sice vláda jedné strany, ovšem v omezeném čase, pokud by vládla stále pouze jedna

strana, jednalo by se o systém predominantní. Tedy dvě strany se pravidelně střídají u moci a třetí, pokud existuje, tuto skutečnost nemůže nikterak ovlivnit. Reálně však není možné tyto podmínky aplikovat příliš rigidně, neboť bychom se pak připravili o většinu případů, na které je možné daný systém aplikovat. „Alternaci bychom měli chápat spíše jako předpoklad očekávání než vlastního výskytu střídání vlád“ (Sartori 2005: 200). Přestože se jedná o dvoustranický systém, připouští Sartori i možnost, kdy je vystřídána jedna strana za strany dvě. K tomu může dojít v případě, kdy dané strany nejsou jen „pouhou“ koalici, ale představují určité „spojení“. Podmínky pro fungování dvoustranického systému jsou tedy následující: dvě strany jsou v pozici, kdy spolu zápolí o absolutní většinu křesel v zákonodárném tělese; jedna z nich zvítězí a získá postačující parlamentní většinu; vítězná strana chce vládnout samostatně; a alternace či střídání u moci je předpokladem systému (Sartori 2005: 202).

Umírněný pluralismus je podle Sartoriho definice omezen z jedné strany bipartismem a z druhé strany polarizovaným pluralismem. Jedná se tedy o systém tří až pěti relevantních politických stran⁷ (Sartori 2005: 195). V kontrastu s dvoustranickým systémem je hlavním rozdílem koaliční vláda, kterou jsou strany nuceny utvořit pro získání absolutní většiny v parlamentu a dále premisa iracionálního jednání ve smyslu přenechání privilegia samostatného vládnutí vítězné straně, kterou lze jednoduše přinutit, aby se o moc s někým dělila. Přestože menšinové jednostranické vlády vznikají, jsou velice „slabé“ a často mají jen omezené trvání. Sartori k tomuto dále uvádí: „Menšinové jednostranické vlády tedy existují, ale jsou buď výsledkem chybně propočítaného zápasu, anebo přesné kalkulace (jako např. požadavek společného podílu na nutné, avšak nepopulární politice), či skrytých koalic a dočasných vlád“ (Sartori 2005: 190). Samotná struktura umírněného pluralismu zůstává bipolární, kdy zde namísto dvou politických stran spatřujeme seskupení dvou alternativních koalic. V umírněném pluralismu chybí bilaterální opozice a relevantní antisystémové strany, díky čemuž směřuje systém k umírněné politice a politická soutěž tak zůstává stále ještě dostředivá. Všechny strany se proto stávají možnými členy vládních

⁷ K tomuto Sartori dále uvádí, že existují-li pochybnosti o početním kritériu a jeho spolehlivosti, je možné je v rychlosti ověřit výzkumem, zda v systému více než dvou stran existují antisystémové strany a bilaterální opozice. Pokud ne, pak se jedná o umírněný pluralismus. Pokud tedy dochází ke vzrůstající tendenci počtu stran, ale všechny tyto stále patří do „stejněho světa“, pak nemůžeme mluvit o ideologické polarizaci. Naproti tomu ve chvíli, kdy množství stran překračuje stanovenou hranici a objevují se antisystémové strany a bilaterální opozice, pak je zřejmé, že navýšený počet stran se odráží ve stupni ideologické vzdálenosti a bilaterální mechanismus se stává nereálným (Sartori 2005: 192).

koalic a všechny nevládní strany jsou sjednocené v „*unilaterální*“ opozici. Umírněný pluralismus je tedy Sartori označen za nepolarizovaný a vyznačuje se poměrně nízkou ideologickou vzdáleností mezi jednotlivými stranami; bipolárním koaličním uspořádáním; a dostředivou soutěží (Sartori 2005: 191-192).

Naproti tomu polarizovaný pluralismus Sartori vymezuje jako systém pěti až šesti relevantních stran, s jasným předpokladem vyřazení těch, které nemají koaliční potenciál a jejichž „*zastřašovací moc*“ neovlivní mezistranickou soutěž⁸. Prvním charakteristickým znakem daného systému je přítomnost relevantních antisystémových stran a tedy existence antisystémové opozice, která je tvořena zejména stranami komunistického nebo fašistického rázu⁹ (Sartori 2005: 136). Druhým charakteristickým znakem polarizovaného pluralismu je fungování bilaterálních opozic, tedy dvou opozic, které se nikdy nespojí a navzájem se naopak vylučují, neboť mají blíže k samotné vládě, nežli k sobě samým. Dalším znakem systému je středové umístění jedné nebo skupiny stran¹⁰, čímž se vytváří multipolární systém. Existence středové strany však odrazuje od „*středovosti*“, tedy od dostředivých sil a vede naopak k silám odstředivým, čímž napomáhá k odstředivé až extrémistické politice¹¹. Existuje-li v systému bilaterální opozice, antisystémové strany a středové pole je obsazeno, pak tyto vlastnosti tvoří polarizaci a celý systém se proto stává polarizovaný. Proto můžeme polarizaci onačit za další charakteristiku systému¹². Za pátou vlastnost pak můžeme považovat dominanci odstředivých sil nad dostředivými, které se vyznačují ztrátou hlasů pro strany středu, ve prospěch jednoho z extrémních pólů. Šestou vlastností systému je jeho „*ideologické rozstrukturování*“, ze kterého vyplývá, že některé relevantní strany nesouhlasí nejen

⁸ Hranice však není stanovena na striktním dodržení pěti nebo šesti relevantních stran, nýbrž na volném stanovení okolo pěti či šesti relevantních politických stran (Sartori 2005: 136).

⁹ Antisystémovou stranu definuje Sartori jako podkopávající legitimitu aktuálního režimu, k němuž stojí v opozici, když reprezentuje jinou ideologii, čímž dochází k takzvané „*krizi legitimacy*“ celého politického systému. Antisystémová strana však nemusí být nutně revoluční (Sartori 2005: 137-138).

¹⁰ Myšleno umístění stran ve středu daného politického spektra, nikoli na základě středových doktrín či ideologií (Sartori 2005: 139).

¹¹ Existence středových stran však nemusí být pouze následkem, ale také příčinou polarizace, neboť skutečnost, že politický střed je obsazen přináší do systému odstředivé síly, čímž v podstatě brání v dostředivé soutěži (Sartori 2005: 141).

¹² Máme-li ideologickou vzdálenost, pak máme i polarizaci, tedy pokud dochází k hlubokému štěpení, míra konsenzu je nízká a legitimita systému je zpochybňována, můžeme hovořit o polarizovaném politickém systému (Sartori 2005: 140).

s politikami, ale také s principy a základy formátu¹³ (Sartori 2005: 138-142). Předposlední charakteristikou polarizovaného pluralismu je existence nezodpovědné opozice, která je přímo spjatá se zvláštním mechanismem vládních změn v systémech, založených na středu. Středová strana je v systému hlavní osou a páteří všech možných vládních většin a jejím osudem je tak neustálá vláda. Zároveň extrémní strany jsou naopak neustále v opozici a z vlády jsou vyloučeny takřka a priori. Z toho důvodu se systém vyznačuje absencí alternativní koalice a místo ní dochází pouze k periferní změně, která spočívá v permanentně vládnoucích stranách, které jen obměňují své přirozené koaliční partnery. Za poslední vlastnost daného formátu považuje Sartori rozsah, ve kterém systém vykazuje charakteristiku, kterou nazývá „*politika trumfování*“, nebo politika „*přílišného slibování*“, vykazující vysoký stupeň populismu, kdy opozice v podstatě neřeší skutečné možnosti, neboť si je vědoma, že nebude mít vládní odpovědnost (Sartori 2005: 144-146).

4.1 Komunální stranický systém

V případě lokálního politického stranictví je nutné zejména rozlišovat základní typy subjektů, kterými jsou lokální politické systémy tvořeny, což je úzce spojeno s formou kandidatury v komunálních volbách. Jak bylo již zmíněno výše, kandidovat ve volbách mohou nejen politické strany, politická hnutí a jejich koalice, ale i nezávislí kandidáti a jejich sdružení nebo sdružení politických stran a hnutí a nezávislých kandidátů. Zatímco politické strany a hnutí se vyznačují vývojovou kontinuitou a organizační stabilitou, ostatní typy subjektů jsou spíše proměnlivé, mnohdy bez organizační struktury a fungujících vnitřních mechanismů. Zde se tak zřetelně projevuje rozdíl mezi národními a regionálními politickými subjekty, kdy se ve druhém případě kontinuita váže spíše na osobnosti, nežli na organizaci a strukturu. Pomyslná propast se pak zvětšuje úměrně tomu, jak klesá počet obyvatel/voličů (Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 67-68).

Podíváme-li se na typy politických stran na české komunální úrovni, pak první a nejvýraznější skupinu tvoří strany etablované, tedy relevantní parlamentní politické strany. V České republice jde především o Českou stranu sociálně demokratickou, Komunistickou stranu Čech a Moravy, Občanskou demokratickou stranu a řadit sem

¹³ Zde je podstatný význam ideologie, neboť ta může znamenat jak vysoce emotivní zapojení do politiky, tak také zvláštní typ mentality („*forma mentis*“) (Sartori 2005: 142).

můžeme, byť s částečnými výhradami, i Křesťanskou a demokratickou unii – Československou stranu lidovou, která v roce 2010 vypadla z Poslanecké sněmovny, ale v dalších volbách se tam znovu navrátila a zároveň si drží své zástupce v Senátu. KDU-ČSL však již nemá zcela stabilní a strukturovaný voličský elektorát, který se navíc nekonzcentruje ve všech regionech. Do druhé kategorie stran můžeme řadit strany regionálně komunální, jejichž působnost je pouze na substátní úrovni, a které můžeme dále dělit na: regionální strany působící spíše na úrovni regionů než na úrovni lokální; lokálně komunální strany, působící ve větších městech, se kterými bývají jasně propojeny; a strany, které nejsou propojené s žádným městem ani regionem. Do třetí kategorie tedy spadají nezávislí kandidáti a jejich sdružení, jako je například Sdružení nezávislých kandidátů, Nezávislí nebo Nezávislí demokraté a další (Švec 2010: 194).

Vliv velikosti municipalit na mocenské postavení jednotlivých typů politických subjektů je zřejmý, jasně patrný například z volebních výsledků komunálních voleb v roce 2006. Z výsledků, zpracovaných Českým statistickým úřadem (dále ČSÚ) jednoznačně plyne, že ve velkých městech získávají více jak dvoutřetinovou převahu (cca. 69,3%) parlamentní politické strany, kdežto naopak v neměstských obcích představovali zvolení kandidáti parlamentních politických stran jen jednu čtvrtinu (cca. 25,3%) všech zvolených kandidátů a naopak nezávislí kandidáti získali v neměstských obcích cca. 70,5% všech mandátů. Podíváme-li se však na analýzu stranické příslušnosti zvolených kandidátů, zjistíme, že pozice celostátních stran je mnohem slabší. Z volebních výsledků jasně vyplývá, že členové parlamentních politických stran získali pouze cca. 16,7% mandátů a naopak kandidáti bez politické příslušnosti získali cca. 82,4% mandátů, a to buď jako nezávislí, nebo na kandidátních listinách politických subjektů. I zde však hraje výraznou roli velikost municipalit, neboť mezi městskými zastupiteli představovali členové parlamentních politických stran cca. 46,3%, kdežto v neměstských obcích to bylo pouze cca. 9,2% všech mandátů. Stejně, avšak v opačném gardu, je tomu v případě nezávislých kandidátů, ti získali ve městech cca. 51,2% mandátů, kdežto neměstské obce doslova ovládli s počtem cca. 90,5% všech mandátů. Totožná tendence je zřejmá i v případě zařazení kandidátů bez politické příslušnosti na kandidátky parlamentních politických stran, kdy se počet

nezávislých kandidátů snižuje úměrně tomu, jak roste velikost municipalit¹⁴. V malých obcích se tak můžeme setkat s kandidátkami parlamentních politických stran tvořenými pouze nezávislými kandidáty, kdežto ve velkých městech často na kandidátkách parlamentních stran nezávislé nenajdeme (Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 68-71).

Přestože základní linie výše uvedeného můžeme považovat s určitostí za pravdivé, je dále nutné uvést a zohlednit nový trend vývoje českého stranického systému, který se poprvé zřetelně projevil v parlamentních volbách v roce 2010 a byl posléze jasně potvrzen v dalších parlamentních volbách v roce 2013 a následných komunálních volbách v roce 2014. Podle Michala Klímy můžeme v tomto smyslu hovořit o volebním zemětřesení, při kterém utrpěly zavedené parlamentní strany obrovské volební ztráty. Za jednoznačně zlomové volby v listopadové éře je možno s určitostí označit parlamentní volby v roce 2010, které zřetelně otřásl s relativně stabilním českým stranickým systémem. Výsledkem této proměny byl výrazný pokles celkových zisků obou, do té doby hlavních, politických stran, Občanské demokratické strany a České strany sociálně demokratické, který v konečném součtu pro obě strany činil pokles o 26% všech odevzdaných hlasů. Podíl obou stran se tak snížil z 68 na 42%. Mimo dvě hlavní strany však výrazně utrpěla i Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová, které se vlivem této proměny stranického systému nepodařilo překročit 5% klauzuli a do poslanecké sněmovny se tak poprvé od listopadu 1989 nedostala. Naproti tomu se však do parlamentu podařilo probojovat hned dvěma novým politickým subjektům, TOP 09 a Věcem veřejným (Klíma 2015: 166-168).

Další tentokrát předčasné volby do poslanecké sněmovny v roce 2013 však nepřinesly změnu nastoleného trendu, ale spíše naopak prohloubení krize obou největších zavedených stran, které se znovu propadly v rámci celkových volebních zisků o dalších 28%. Na úkor těchto stran se pak do poslanecké sněmovny dostaly opět dva nové politické subjekty elitního typu, ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury. Nastolený trend změny politického systému tedy nadále pokračoval, až v podstatě vyústil v přetvoření českého stranického systému v nestrukturovaný vícestranický systém s absencí dominantní strany (Klíma 2015: 168-169).

¹⁴ Například v roce 2006 byli do 45 členného zastupitelstva Českých Budějovic zvoleni „pouze“ čtyři kandidáti bez politické příslušnosti, což představuje cca. 9% (Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 70-71).

Tento trend se navíc jasně projevil i v podzimních komunálních volbách v roce 2014, ve kterých znovu na úkor tradičních a zavedených politických stran posílilo svojí pozici především hnutí ANO 2011, které zvítězilo ve většině krajských měst i v hlavním městě Praze. Díky dobrým výsledkům pak hnutí získalo ve většině velkých měst včetně Prahy a Brna primátorská křesla pro své kandidáty. Podle Klímy je tak vzhledem k výše uvedenému jednoznačně možné konstatovat, že „tyto komunální volby završily jednu etapu politického vývoje..., během které došlo k de facto ke třem volebním zemětřesením“. V souvislosti s těmito systémovými změnami Klíma také upozorňuje na stále běžněji se vyskytující pojmy typu *velrybář*, *mrtvé duše*, *kupčení s hlasy*, *kmotr* atd., které v podstatě jen podtrhávají množství a význam krizových jevů, vyskytujících se v tradičních politických stranách potažmo celém českém stranickém systému (Klíma 2015: 168-169).

5. Volební systém

Jedním ze základních kamenů demokratického politického systému je instituce svobodných, všeobecných, soutěživých, definitivních, přímých, pravidelných, rovných a tajných voleb, ve kterých se stávají jednoznačně nejdůležitějšími aktéry občané respektive voliči. Samotný volební systém má pak nezastupitelnou úlohu předem stanoveného mechanismu, díky kterému dochází k transformaci volebních výsledků, odrážejících aktuální volební preference veškerých voličů do jasně strukturované formy voleného zastupitelského sboru. Volební systém tady představuje předem zcela jasně stanovená pravidla demokratické soutěže, která přesně určují metodu výběru kandidujících politických aktérů a podobu budoucího stranického systému. Hlavní význam komunálních voleb souvisí zejména s menší vzdáleností mezi voliči a jejich volenými zástupci a zároveň tedy s výraznější odpovědností vůči voličům, kteří jim získání mandátu umožnili. Díky dobré znalosti lokálních podmínek mohou komunální zastupitelé dosahovat v rámci rozhodovacího procesu větší míry konsensu právě v oblasti lokálních zájmů, pro které mohou poté vyjednávat podporu i na vyšších politických úrovních (Čmejrek, Bubeníček, Luhanová 2004: 87).

V případě volebního systému, který je užíván v komunálních volbách v České republice, je na místě uvést základní pohledy na samotný cíl tohoto volebního systému, neboť se dnes na toto téma nedaří nalézt jasnou shodu mezi odborníky na komunální politiku. Základní premisou v tomto smyslu je především rozdílná percepce samotné role volebního systému jako takového. Na jedné straně jsou volby vnímány jako způsob výběru kandidátů osobami oprávněnými hlasovat za předem stanovených podmínek hlasování a volební systém je považován za konkrétní způsob sloužící k vyjádření vůle voličů a její převedení do konečné formy voleného sboru, přičemž pravidla pro definitivní součet hlasů se mohou výrazně lišit (Trávníček 2014: 213; Chytilík, Šedo, Lebeda, Čaloud 2009:13). Na straně druhé pak stojí koncept, který vychází z předpokladu, že hlavním účelem voleb je především odhalit aktuální rozložení politických sil a přidělit jim mandáty s důrazem na absenci této schopnosti v případě většinových volebních systémů a naopak přesvědčením, že princip poměrného zastoupení je výrazně spravedlivější. Prvek spravedlnosti je pak v případě poměrného zastoupení rozvinut do takové míry, že je nutné ho částečně tlumit tak, aby se do zastupitelského sboru nedostalo příliš mnoho aktérů

a politických subjektů. V systémech založených na principu poměrného zastoupení se tak obvykle zavádí volební klauzule, jejímž účelem je právě částečné zamezení zisku mandátů velkému množství aktérů s relativně nízkým voličským elektorátem (Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 53).

Například Stanislav Balík však považuje samotné uvažování nad českým komunálním volebním systémem ve smyslu „*spravedlnosti*“ a „*nespravedlnosti*“ za mylné, když tvrdí, že ve volebních systémech nejde o spravedlnost jako takovou, neboť volební systémy nikdy neustanoví takové zastupitelské těleso, které by bezesbytku reflektovalo aktuální pohledy a zájmy celé společnosti. Neustále tak dochází k zdeformování definitivního poměru zastoupených zájmů, kdy volební systémy sice mohou přispívat k ustanovení co nejrepresentativnějšího zastupitelského sboru avšak na úkor snížení akceschopnosti, nebo naopak zabezpečit akceschopnost na úkor snížení reprezentativnosti. Ani jeden z těchto dvou atributů však přímo nesouvisí se základními pojmy dobro/zlo, či spravedlnost/nespravedlnost (Balík 2009: 84-85).

Obecně tedy můžeme za hlavní cíl volebního systému považovat výběr vůdců a přenesení vůle voličů do konečného přerozdělení mandátů ve voleném sboru. Samotná metoda, na základě které poté dochází ke konkrétnímu provedení, je však již otázkou politického rozhodnutí, přestože by bezesporu mělo platit, že tato metoda bude uznávat a dodržovat základní premisy svobodných a demokratických voleb a souběžně i zabezpečovat reprezentaci menšinových politických názorů a proudů (Trávníček 2014: 213-214). Mimo výše zmíněné je však nutno dodat, že volby by obecně měly plnit i některé další funkce, jako například funkci legitimační, tedy přenášení důvěry na volené zástupce, integraci v rámci myšlenek a názorů různých politických aktérů vedoucí ke snížení konkurenčního boje, kontrolní funkci ze strany voličů vycházející z časově omezené vlády a celkové posilování občanského vědomí a podílu občanů na politickém životě společnosti (Říchová 2007: 132).

5.1 Volební systém pro obecní volby

Přestože regionální volební systém vychází v zásadě ze stejných principů jako volební systém používaný při volbách do Poslanecké sněmovny, je zřejmé, že v souvislosti se snižující se úrovní hierarchie politického systému země se ve své technologii značně

vzdalují. Ve spojitosti se zužujícím se politickým rozměrem se lokální politický proces více přibližuje běžnému životu lidí, jednotlivé politické záležitosti se z pravidla vztahují ke konkrétní územní oblasti a voliči se proto mnohdy zabývají komunální politikou do větší míry, nežli politikou celostátní. Komunální politika se tak oproti politice celostátní vyznačuje snižující se mírou ideologických střetů, které jsou nahrazeny spíše problémy operativnějšího charakteru, komunální strany se výrazněji diferencují ve svých volebních strategiích a rozdílné je i samotné volební chování voličstva. Také malým stranám se v případě komunálního volebního systému dostává mnohem výraznějšího prostoru a možností pro prezentaci svých představ a programů. Komunální volby tedy do velké míry odrážejí aktuální pohled veřejného mínění, indikující jaká témata a otázky považují voliči za nejdůležitější. Jak již bylo nastíněno výše, specifika volebního systému se však neodrážejí pouze ve volebních tématech a voličském chování, ale i v samotných volebních pravidlech, která prošla v posledních 25 letech částečnou proměnou (Čmejrek, Bubeníček, Luhanová 2004: 119).

Po celé období od roku 1990 můžeme komunální volby charakterizovat jako tajné hlasování, které probíhá na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, podle zásad poměrného zastoupení na čtyřleté funkční volební období (Balík 2009: 85). Od roku 1993, kdy došlo k rozdělení Československa, platily v České republice v podstatě tři zákony, které přímo upravovaly konání a průběh komunálních voleb. Mezi tyto zákony patří zákon č. 298/1992 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a místním referendu, podle kterého se však nekonalý žádné komunální volby, druhým zákonem je zákon č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů, podle kterého se konaly dvojce komunální volby v roce 1994 a 1998, třetím zákonem je pak zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů, který platí až doposavad a podle kterého se tedy konaly každé komunální volby počínaje rokem 2002 (Balík 2009: 83).

Podobně jako v případě voleb do národních rad či obou komor federálního parlamentu byl i v případě voleb komunálních vytvořen, ruku v ruce s přechodem k demokracii v Československu, listinný volební systém poměrného zastoupení. V přímém rozporu s prvorepublikovou tradicí tak nedošlo při vytváření porevolučního komunálního volebního systému k přetrvání uzavřených kandidátních listin, ale naopak byl zaveden systém zcela nový, založený na otevřených kandidátních listinách. V případě volebního

systemu, platného při volbách v roce 1994 a 1998, nebyla užívána uzavírací klauzule a jako volební formule byla použita metoda Sainte-Laguého dělitele, tady postupného dělení řadou celých lichých čísel od jedné až do obsazení veškerých mandátů a následné seskupení vypočtených podílů dle velikosti a přidělení daného počtu mandátů s nejvyššími hodnotami podílů, na základě počtu volených členů zastupitelstva. Právě kombinace nastavení těchto dvou komponent v 90. letech však vedla v konečném důsledku k situaci, kdy po volbách mnohdy docházelo ke značné roztržitosti lokálních zastupitelstev, jejichž součástí bylo často velké množství malých značně nadreprezentovaných stran (Trávníček 2014: 214).

V případě přidělování mandátů jednotlivým zástupcům se v rámci volebního systému upustilo od otevřených kandidátních listin, které byly nahrazeny listinami polouzavřenými. Bylo tedy stále možné hlasovat pro kandidáty z více listin, avšak v případě kandidujících stran nebyly mandáty přiděleny pouze na základě celkového počtu získaných hlasů, ale pro postup na přední pozice kandidátních listin bylo nutné získat alespoň o 10% hlasů více, než jaký byl průměrný počet hlasů na kandidáta dané kandidátky. Konečným výsledkem dlouhých diskuzí a úsilí o přetvoření komunálního volebního systému se nakonec stalo přijetí širokého kompromisního návrhu vycházejícího ze zákona č. 491/2001 Sb., který upravuje nynější volební systém (Trávníček 2014: 214-215).

Podle zákona č. 491/2001 Sb. má aktivní i pasivní volební právo občan obce, tedy občan České republiky, starší 18 let, který je v obci přihlášen k trvalému pobytu nebo občan jiného státu starší 18 let, který je přihlášen v obci k trvalému pobytu a právo volit a být volen mu přiznává Českou republikou uznaná mezinárodní úmluva. V případě výkonu volebního práva pak zákon dále specifikuje určité překážky jako je například neslučitelnost některých funkcí (Čmejrek 2008: 51). Jednou ze základních proměnných poměrných volebních systémů je velikost volebního obvodu, která se odvíjí od celkového množství volených zástupců daného obvodu. Někteří autoři tak dokonce tvrdí, že množství mandátů v konkrétním volebním obvodu je nejvýznamnějším faktorem, ovlivňujícím celkovou proporcionalitu volebního systému (Balík 2009: 92). V české komunální politice je obec v zásadě tvořena jedním volebním obvodem, avšak zastupitelstva větších obcí mohou odsouhlasit i větší počet volebních obvodů ve chvíli, kdy v každém obvodu v obcích do 10 000 obyvatel bude voleno alespoň 5 zastupitelů, v obcích do 50 000 obyvatel přinejmenším 7 zastupitelů a v obcích nad 50 000 obyvatel minimálně 9 členů

zastupitelstva (Zákon č. 491/2001 Sb., čl. 27). Co se týče zákonného vymezení velikosti zastupitelstva dle počtu obyvatel obce, pak může být v obcích do 500 obyvatel 5-15 zastupitelů, v obcích do 3 000 obyvatel 7-15 zastupitelů, v obcích do 10 000 obyvatel 11-25 zastupitelů, v obcích do 50 000 obyvatel 15-35 zastupitelů, v obcích do 150 000 obyvatel 25-45 zastupitelů, v obcích nad 150 000 obyvatel 35-55 zastupitelů a v Praze 55-70 zastupitelů (Zákon č. 128/2000 Sb., čl. 68 odst. 1).

Kandidátní listiny při volbách do obecního zastupitelstva vytvářejí jednotlivé volební strany, vždy však nejvýše jednu pro každý volební obvod. Za volební strany jsou považované registrované politické strany, politická hnutí a jejich koalice, dále nezávislí kandidáti, sdružení nezávislých kandidátů nebo sdružení politických stran, politických hnutí a nezávislých kandidátů, kteří však mohou být vždy součástí jen jedné volební strany. Jednotliví kandidáti pak mohou kandidovat pouze na jedné kandidátní listině v jednom volebním obvodu, kdy v případě obcí či obvodů, kde se bude volit více jak 7 zastupitelů, mohou jednotlivé kandidátní listiny obsahovat nanejvýš tolik kandidátů, kolik je v daném obvodě voleno zastupitelů¹⁵. V případě kandidatury nezávislých kandidátů či jejich sdružení musí být spolu s kandidátní listinou odevzdána i petice s podpisy obyvatel dané obce. V případě sdružení nezávislých kandidátů je nutné nasbírat podpisy 7% obyvatel obce či obvodu, nezávislí kandidáti pak předkládají petice s podpisy 0,5-5% obyvatel podle velikosti daného obvodu¹⁶ (Čmejrek 2008: 52-53). Z výše uvedeného tak jednoznačně vyplývá, že ve městech, která mají více jak 14 300 obyvatel, je jednodušší založit politickou stranu, pro jejíž vznik je ze zákona vyžadováno 1000 podpisů občanů, nežli sestavit kandidátní listinu sdružení nezávislých kandidátů¹⁷ (Balík

¹⁵ V obcích, kde bude voleno 7 a méně zastupitelů, může být na kandidátní listině tolik kandidátů, jaký je počet volených zastupitelů, navýšený o jednu třetinu a zaokrouhlený na celé číslo směrem dolů (Čmejrek 2008: 52).

¹⁶ Příloha I: Potřebné počty podpisů k zaregistrování kandidátní listiny nezávislých kandidátů a jejich sdružení podle zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí.

V obcích do 500 obyvatel je nutné nasbírat 5% podpisů, v obcích s počtem obyvatel 501-3000 je stanovena hranice 4%, nejméně však 25, v obcích s počtem obyvatel 3001-10 000 je nutné nasbírat 3% podpisů, nejméně však 120, v případě obcí s počtem obyvatel v rozmezí 10 001-50 000 je hranice stanovena na 2% podpisů, nejméně však 600, v obcích s 50 001-150 000 obyvateli je nutné nasbírat 1% podpisů, nejméně však 1000 a v obcích nad 150 000 obyvatel je poté stanovena hranice na 0,5% podpisů, nejméně však 1500 (Zákon č. 491/2001 Sb., čl. 21 odst. 4).

¹⁷ Takto stanovená pravidla vedla v konečném důsledku k založení většího množství subjektů, které jsou formálně stranami, avšak ve svém názvu užívají slovo „nezávislost“ nebo jiné konkrétní územní vymezení. Za všechny můžeme jmenovat například Sdružení nezávislých kandidátů města České Budějovice (Balík 2009: 91-92).

2009: 91). Samotné pořadí kandidátů volebních stran na hlasovacím lístku určuje daná volební strana. Při volbách do zastupitelstva obcí se bez výjimky používají otevřené kandidátní listiny. Každý volič má tak k dispozici kombinovaný hlas, který mu zajišťuje právo volit takové množství kandidátů, kolik má být voleno členů zastupitelstva obce. Každý volič může navíc kombinovat své hlasy mezi více volebními stranami a více jednotlivými kandidáty různých volebních stran současně (Čmejrek 2008: 52-53).

V případě komunálních voleb v České republice je stejně jako v případě jiných voleb, vycházejících z principu poměrného zastoupení, užívána 5% uzavírací klauzule. Během přepočtu konečného množství odevzdaných hlasů tak vychází Český statistický úřad (dále ČSÚ) z celkového počtu volebních hlasů pro jednotlivé kandidáty na kandidátní listině a dále z celkového počtu volebních hlasů pro danou kandidátní listinu. ČSÚ zjišťuje konečný počet hlasů pro všechny kandidátní listiny a vyhodnocuje, jaké kandidátní listiny nedosáhly v rámci konečného počtu hlasů na 5% uzavírací klauzuli pomocí postupu, kdy jsou předně vyděleny celkovým počtem volených členů zastupitelstva a dále násobeny souhrnným počtem kandidátů na kandidátní listině, maximálně však v celkovém počtu volených zastupitelů. Tyto kandidátní listiny, které v konečném přepočtu hlasů nedosahují na 5% uzavírací klauzuli, jsou vyřazeny a v případě přidělování jednotlivých mandátů, na tyto již dále není brán zřetel. Pokud však nastane situace, kdy do dalšího přepočtu konečných volebních výsledků nepostoupí přinejmenším 2 kandidátní listiny, je 5% klauzule postupně snižována vždy o 1% až do chvíle, kdy se do daného přepočtu vejdou právě alespoň 2 kandidátní listiny. V další fázi pak ČSÚ zjišťuje, zda dojde k obsazení minimálně nadpoloviční většiny zastupitelských křesel nebo zdali konečný počet mandátů v obci bude dosahovat přinejmenším na 6 křesel. Pokud nedojde k naplnění této druhé podmínky, je znovu přistoupeno ke snižování uzavírací klauzule vždy o 1% až do chvíle, kdy jsou obě naplněny. V případě, kdy byla do obecních voleb podána pouze jedna kandidátní listina, se však k 5% uzavírací klauzuli nikterak nepřihlíží (Zákon č. 491/2001 Sb., čl. 45 odst. 1).

Ve chvíli, kdy jsou známé kandidátní listiny, kterým se podařilo překročit 5% uzavírací klauzuli, přistupuje ČSÚ k dalšímu kroku, na základě kterého již dochází ke konečnému přerozdělení veškerých mandátů daného obvodu. V případě komunálních voleb v České republice je pro tento přepočet užívána metoda D'Hondtova dělitele, která je ve světě absolutně nejrozšířenější volební formulí poměrných volebních systémů. Ve své podstatě

se jedná o původní metodu volebního dělitele, kterou je jako jedinou možné označit za „metodu největších poměrů“, neboť představuje alternativní přístup k proporcionalitě, vycházející z úsilí snižovat nadreprezentaci největší strany. Při použití formule D’Hondtova dělitele obdrží vždy mandát strana, která má aktuálně nejvyšší počet hlasů. Samotná procedura přepočtu hlasů a přidělování mandátů pak vychází z metody, kdy je celkový počet platných hlasů všech kandidátních listin vydělen řadou dělitelů (celých čísel) začínajících 1 a pokračujících 2, 3, 4 a dále dle množství přidělovaných mandátů. Ze všech vypočtených podílů jsou poté přidělovány jednotlivé mandáty jednoduše na základě nejvyšších dosahovaných zisků. Každá kandidátní listina tak v podstatě získá tolik mandátů, kolik jejích podílů bylo zvoleno (Lebeda 2008: 89-90).

Poté, kdy jsou přiděleny konkrétní počty mandátů jednotlivým kandidátním listinám, je přistoupeno k poslednímu kroku, v rámci kterého jsou přiřknuty získané mandáty konkrétním kandidátům. Přestože jsou na každé kandidátní listině jednotliví kandidáti seřazeni v číselném pořadí, mohou se při konečném přepočtu jednotlivých preferenčních hlasů přesouvat oběma směry jak vzestupně, tak i sestupně. ČSÚ v tomto přepočtu postupuje způsobem, kdy vydělí celkový počet hlasů, který získala daná kandidátní listina, počtem kandidátů na této kandidátní listině. Pokud získá některý z kandidátů alespoň o 10% preferenčních hlasů více, nežli je celkový vypočtený průměr na jednoho kandidáta, přesouvá se v rámci své kandidátní listiny na první místo. Pokud je pak těchto kandidátů vícero, je jejich pořadí stanoveno dle celkového počtu preferenčních hlasů, které pro ně byly odevzdány. Pokud však byl pro více kandidátů odevzdán totožný počet hlasů, je rozhodující právě jejich původní pořadí na kandidátní listině (Zákon č. 491/2001 Sb., čl. 45 odst. 4).

6. Teorie koalic

Koalicemi, tedy sdružením politických aktérů, které bylo vytvořeno za účelem řízeného personálního obsazení vládních míst nebo prosazení předem stanovené politiky za pomoci legislativní většiny, se zabývá teorie koalic (Kulišková, 2011: 173). Obecně tedy můžeme konstatovat, že pojem koalice ve své podstatě pojmenovává svazek minimálně dvou aktérů, nejčastěji politických stran, kterým se podařilo v předešlých volbách získat určité množství mandátů. Hlavním předpokladem racionality vzniku koaličního vztahu je zejména zisk tížené legislativní většiny, nezbytné pro prosazení návrhů zákonů. V současnosti se však rozsah důvodů, na základě kterých dochází ke změnám vlád a vytváření nových koalic značně rozšiřuje. Proto dnes můžeme za novou koalici pokládat jakoukoli vládu, která je dojednána mezi politickými aktéry. Samotné volby se tak stávají jen jedním, avšak nikoli jediným předpokladem pro zkoumání důvodů, pohnutek a jevů, které jsou se vznikem koalic spojeny. Například personální změny ve vládě během volebního období mohou být postačujícím argumentem pro zvažování vytvoření nové koalice, neboť takovéto proměny mohou být spojovány buďto se změnou politických preferencí nebo s dílčími změnami politického systému jako takového. Přijmeme-li obecný předpoklad, že každá rezignace v rámci koaliční vlády, ať už některého jejího člena nebo celé politické strany, která se na spoluvládnutí podílí, má vždy relevantní důvod, můžeme pak vznik nové koalice vázat nejen s novými volbami, ale zároveň se změnou premiéra, se změnou stranického složení vládní koalice či s celkovým přeformulováním koalice (předešlí koaliční partneři se domluví na vzniku nové koalice se stejným premiérem) (Říchová 2006: 119-120).

V zásadě jsou v rámci teorie koalic uváděny dvě základní tradice jejich studia, tradice americká a tradice evropská, ze kterých dále vycházejí dvě rozličná hlediska jejich konkrétního formování. V případě prvního pohledu, vycházejícího z americké tradice, je hlavním cílem politických aktérů především vytěžit z politického boje co největší podíl v rámci výkonné moci. V tomto případě má tedy vznik koalice přímou souvislost s racionalitou chování politických aktérů, jejichž záměrem je maximalizovat množství vládních křesel. Americká teorie se tedy zabývá zejména okolnostmi utváření a standardy vzniku (např. počty křesel v legislativě nebo reciproční programová shoda) vítězných koalic, tvořených minimálně dvěma aktéry, kteří mají zajištěnou většinu, avšak jejichž

součástí není nikdo, jehož hlasy nejsou k dosažení tížené většiny přímo nutné. Takto vzniklé koalice jsou pak dle americké teorie jediným racionálním typem koaliční vlády (Kulíšková, 2011: 173).

Naopak v případě druhého pohledu, vycházejícího z tradice evropské, je hlavním cílem politického zápolení v první řadě prosazení politického programu. Tato teorie tedy vychází z předpokladu, že samotná účast ve vládě není pro politické aktéry zcela zásadní, ale naopak prioritním se pro ně stává prosazení určitého politického programu. V případě druhého pohledu je navíc zkoumání utváření koalic rozšířeno o vliv politické tradice a kultury na samotné koaliční formování. Výzkum koalic pomocí evropského přístupu se zaměřuje i na vliv a roli opozičních stran, které mají v mnohých případech silné postavení, se kterým dále souvisí jejich silný tlak, směřující na vládu, díky kterému jsou často schopné prosadit některé body ze svého politického programu, bez potřeby nést přímou politickou zodpovědnost. Pomocí evropské teorie je navíc možné vysvětlit častý vznik velkých koalic, jejichž součástí je alespoň jeden nadbytečný člen, nebo menšinových koalic, nedisponujících nadpoloviční většinou, které naopak označuje americká teorie za deviantní a iracionální chování politických aktérů (Kulíšková, 2011: 173-174).

6.1 Typy koalic

6.1.1 Minimální vítězné koalice

Za vítěznou koalici je považována taková, která disponuje v konečném součtu veškerých svých mandátů více jak 50% v rámci daného tělesa. Zaměříme-li se na typologii koaličních struktur, můžeme hovořit o dvou hlavních typech koalic, kterými jsou minimální vítězné koalice a nadměrné vítězné koalice¹⁸. Vzhledem k tomu, že teorie koalic vychází z teorie her, je jejím základním předpokladem racionalita všech aktérů, která přímo souvisí s konceptem minimální vítězné koalice (nejmenší možné), která zajistí svým členům nejmenší nutnou většinu, potřebnou pro schvalování zákonů. Jedním ze základních typů koaličních svazků je model založený na početním kritériu, jehož hlavním představitelem je Williama H. Riker, podle kterého zajišťuje největší účinnost koalice nejmenší nutný počet jejích členů. Na Rikera dále navázal Michael Leiserson, podle kterého se s postupně

¹⁸ Příloha II: Třídy a typy koalic podle Bílka.

navyšujícím počtem hráčů v koalici znesnadňuje vyjednávání a zvětšuje se tak předpoklad zrodu budoucího konfliktu. Leiserson tedy klade důraz na akceschopnost a konstatuje, že s narůstajícím počtem hráčů klesá stabilita vítězné koalice, čím je tedy množství hráčů nižší, tím je koalice silnější a stabilnější. Minimální vítězná koalice tedy není tvořena ani jednou nadbytečnou částí, neboť bylo-li by tomu tak, pak by se stala neracionální a neodpovídala by předpokladu co nejvyššího zisku s minimálními náklady (Švec 2010: 189-190).

Oproti předchozímu přístupu, založenému striktně na početním kritériu, se další směřování výzkumu koalic orientovalo více na ideologické vymezení, přestože podmínka racionality stále přetrvávala. Představitelem tohoto proudu je Abram de Swaan, podle kterého je nejvýhodnější koalicí taková, která vychází z pravolevé horizontální škály. Stabilní koalici by tak podle Swaana měli tvořit aktéři, kteří k sobě mají ideově blízko, čímž minimalizují riziko vznik konfliktu (Švec 2010: 190).

Posledním významným teoretikem konceptu minimální vítězné koalice byl Robert Axelrod, který přijímá předpoklad spojení ideově a programově si blízkých aktérů až do té doby, kdy je dosaženo většinové podpory. Takováto koalice však nemusí mít nutně nejmenší možný počet členů, neboť do koalice může být přibrán i aktér z meziprostoru, který bude plnit funkci mostu mezi ideologicky vzdálenějšími aktéry, jejichž účast v koalici je však nezbytná (Říchová 2006: 133).

Významným teoretikem v českém prostředí je Stanislav Balík, který rozlišuje minimální vítěznou koalici na minimální vítěznou koalici ideově propojenou a minimální vítěznou koalici ideově nepropojenou. Ideově propojená koalice se skládá z ideově blízkých subjektů, jejichž množství je úměrné množství mandátů potřebných pro dosažení většiny. Ideově propojená koalice je spolu s jednobarevnou vládou označována za nejlogičtější řešení povolební situace, jak z pohledu teorie racionální volby, tak z pohledu optimálnosti ideové propojenosti a zároveň pravděpodobně nejvíce přispívá k soutěživosti stranického systému, čímž u voličů evokuje výraznou naději změny politiky v případě odlišného volebního výsledku v dalších volbách. Subjekty, které tento typ koalice utvářejí tak maximalizují politický vliv při vynaložení minimální energie (Balík, Havlík a kol. 2011: 24).

Naproti tomu minimální vítězná ideově nepropojená koalice se skládá z nejmenšího možného počtu aktérů, s nejmenším možným počtem mandátů nutných k získání většiny. Taková koalice je tvořena aktéry s protichůdnými politickými programy, stojícími na opačných stranách politického spektra a zároveň nezahrnuje žádného aktéra, který by se na pomyslné pravo-levé škále nacházel mezi nimi. V ideově nepropojené koalici tak kooperují ideově zcela protikladní aktéři a naopak v opozici zůstává větší množství často ideově příbuzných subjektů. Tento typ koalic se zároveň liší od velkých koalic tím, že nikdy nezahrnuje oba hlavní proudy stranického systému. Ke vzniku koalice tak dochází ve chvíli, kdy vítěz nemůže utvořit koalici s ideově bližšími subjekty z důvodu nízkého počtu mandátů a zároveň nechce jít cestou velké koalice s hlavním reprezentantem druhého pólu, nebo by ideově propojenou koalici mohl vytvořit, avšak z personálních důvodů to odmítá. Z předešlých důvodů si proto zvolí vítěz voleb raději spolupráci s ideově vzdálenou stranou, která však bude mít v koaliční vládě výrazně slabší pozici (Balík, Havlík a kol. 2011: 24).

6.1.2 Nadměrné vítězné koalice

Jak jsme již uvedli výše, druhým základním typem koalic jsou nadměrné vítězné koalice, které mají alespoň jednoho nebo více nadbytečných členů, což z nich v případě důrazu na posty v exekutivě činí jakýsi patologický jev, neboť nadbyteční partneři ve vládě nepřinášejí žádná pozitiva ve vztahu k legislativě, ale naopak ji zatěžují zvýšenými náklady. Zároveň se vždy v případě nadměrných koalic stěžuje jednání mezi subjekty, neboť je nutné zohledňovat vícero odlišných zájmů. I přes všechny tyto námitky však nejsou nadměrné vítězné koalice ničím ojedinělým a lze se setkat i se situacemi, kdy se strana s nadpoloviční většinou hlasů rozhodne utvořit koalici. Podle G. Luebberta se s nadměrnými koalicemi setkáme zejména v soutěživých stranických systémech s jednou dominující stranou, kterou není možné ze sestavování koalice vyřadit. Naopak A. Lijphart zdůrazňuje, že jde o typ vlády, který se obvykle objevuje v konsenzuálních demokraciích, ve kterých je celkové společenské klima nakloněno dohodám a subjekty proto raději preferují celospolečenskou shodu namísto konfliktního jednání. Mezi hlavní důvody utváření nadbytečné koalice patří důraz na programové zájmy a vazby mezi stranami, spolu s obavami o výsledek hlasování ve chvíli, kdy nefunguje jasná stranická

disciplína. Nadměrné koalice tak často chrání politické subjekty před anomálním chováním vlastních členů (Říchová 2006: 133-134).

Stejně jako u minimálních vítězných koalic můžeme dle Balíka najít rozdíly i v případě nadměrných vítězných koalic, které dále dělí na velké, nadměrné ideově propojené, nadměrné ideově nepropojené, široké a všestranné. Pokud například dojde v rámci povolebního vyjednávání ke vzniku velké koalice, jde o spojení dvou ideově protikladných subjektů, které v daném systému zaujímají dominantní roli a do jimi vytvořené koalice již nejsou nuceni přibírat další aktéry, byť ani tato varianta není zcela vyloučena. Pro tento typ koalice je charakteristické, že často dochází k jejímu vzniku ve chvíli, kdy je možné vytvořit minimální vítěznou ideově propojenou koalici a zároveň v opozici zůstávají nejméně dva relevantní protivníci, kteří jsou ideově nesourodí. Základní podmínkou vzniku velké koalice je nutnost členství dvou reprezentantů hlavních ideově protikladných pólů a zároveň existence alespoň dvou aktérů, stojících mimo tuto koalici a reprezentujících jiný politický proud¹⁹. Hlavními motivy vzniku velkých koalic jsou výrazně zvýšené šance na podporu v legislativním tělese, marginalizace opozice nebo touha po bezpečí, kdy výměnou za nižší personální obsazenost a větší programové ústupky se minimalizuje opozice a dochází ke zklidnění veřejného mínění (Balík 2008: 44).

Dalším typem nadměrné vítězné koalice je koalice nadměrná ideově propojená, mezi jejíž hlavní znaky patří minimálně jeden nadbytečný člen a zároveň jasná ideová příbuznost participujících aktérů. Členem koalice tedy není žádný ideově protikladný subjekt a v rámci koalice není výrazná politicko-ideová vzdálenost²⁰. Ke vzniku nadměrných ideově propojených koalic dochází především díky institucionálnímu nastavení konkrétní úrovně politiky a způsobu fungování stranického systému a jednotlivých politických stran. Tyto koalice vznikají v politických systémech, kde se opozici daří spolupracovat a vystupovat jednotně a při hlasování je tak nutné mít vždy nadpoloviční většinu hlasů, nebo v případě dominantního vítězství jednoho aktéra, který však nedisponuje nadpoloviční většinou hlasů a zároveň nechce být závislý na jednom menším partnerovi.

¹⁹ Výjimkou je situace tříčlenných systémů se dvěma hlavními a jedním vedlejším subjektem, kdy v případě spojení dvou hlavních aktérů můžeme stále mluvit o velké koalici, přestože v takovém případě nedochází k naplnění podmínky existence alespoň dvou relevantních aktérů mimo koalici (Balík 2008: 44).

²⁰ Tento typ koalice může připomínat širokou koalici, avšak hlavním rozdílem je ideová příbuznost participujících subjektů, kdy není třeba výrazných ideových kompromisů (Balík 2008: 44).

Podobně může také právě menší partner prosazovat přistoupení dalších subjektů, aby částečně zmínil převahu koaličního hegemonu. Důvodem vzniku této koalice však může být i nedisciplinovanost vlastních členů, kdy se političtí aktéři ze strachu z vydírání vlastními členy snaží zvýšit celkovou početní převahu koalice, aby nebyli a priori závislí na každém hlasu (Balík 2008: 44-45).

Naopak za spíše ojedinělý můžeme považovat koncept nadměrné ideově nepropojené koalice, který se vyznačuje nadbytečným počtem svých členů, kteří jsou si zároveň ideově vzdálení. Tento typ koalice se pohybuje na hraně mezi koalicemi velkými a koalicemi širokými, což někdy evokuje debaty, o jaký typ koalice se ve skutečnosti jedná. Je zde jasná podobnost s minimální vítěznou ideově nepropojenou koalicí, avšak s přítomností alespoň jednoho nadbytečného subjektu. Nutnost většího množství aktérů v opozici, kdy se alespoň jeden z nich musí v rámci daného politického spektra nacházet mezi členy utvořené koalice je pak identická se zmíněným modelem. Samotná motivace k vytvoření tohoto typu koalice je také shodná, ale s tou výjimkou, že spolupráce s ideově vzdálenějšími subjekty vyžaduje větší míru ústupků všech svých členů (Balík 2008: 45).

Členy široké koalice²¹ se stávají všichni relevantní hráči mimo jednoho subjektu nebo politického proudu. Často se stává, že aktérem, proti kterému je široká koalice vedena, je některá z okrajových stran politického spektra, avšak motivem pro nezahrnutí daného aktéra do koalice může být i otázka personální. Široká koalice musí být vždy více než dvoučlenná, složená z vícera subjektů, než by bylo nutné k získání nadpoloviční většiny hlasů a zároveň musí být ideově nesourodá. Hlavním důvodem vzniku této koalice je úsilí o zapojení co největšího množství aktérů v rámci celospolečenské zodpovědnosti při rozhodování, spolu s jasným vymezením se koaličních partnerů vůči vyčleněnému subjektu. V tomto případě je však nutné rozlišovat, zdali je koalice uzavřena proti někomu nebo pouze bez někoho, neboť široká koalice je utvořena často především z důvodu „ochrany“ před vyčleněným subjektem, tedy hlavním pojátkem členů široké koalice se stává strach z nepřítele, který je podstatnější než možné programové disparity mezi jednotlivými koaličními partnery (Balík, Havlík a kol. 2011: 27).

Posledním pátým typem nadbytečných koalic jsou dle Balíka koalice všestrannické. Jak již z názvu vyplývá, tento typ koalice zahrnuje veškeré relevantní politické subjekty,

²¹ Někdy bývá označována za duhovou koalici.

kteře získaly křesla v zákonodárném tělesu. Vyjma zde již uvedených obecných důvodů, typických pro vznik nadměrných koalic, se hlavním stimulem vytvoření všestranné koalice stává jasný předpoklad zvolených subjektů, že širokou koalici nastolená konsensuální atmosféra jim zajistí podíl na vládě i po příštích volbách, ve kterých však již nemusejí zvítězit a zároveň se vyvarují často tvrdým střetům s opozicí, které mohou v konečném důsledku subjekt výrazně oslabit a v nadcházejících volbách vést ke ztrátě exekutivní moci (Balík, Havlík a kol. 2011: 27-28).

6.2 Menšinové vlády

Mimo předešlá vymezení pak stojí menšinové vlády, které vznikají ve chvíli, kdy žádný z aktérů v legislativním tělesu nedisponuje většinou mandátů. Z pohledu teorií kladoucích důraz na boje o posty ve vládě jsou menšinové vlády označovány za deviantní případ, vzhledem k většinové opozici v parlamentním tělesu. Podle „*racionální teorie menšinových vlád*“, se kterou přichází K. Storm, je hlavní motivací daných aktérů ovlivňovat utváření politiky v legislativním tělesu a nikoli ve vládě a zároveň se snažit maximalizovat svůj krátkodobý i dlouhodobý zisk. Proto můžeme vycházet z následujících dvou vysvětlení menšinových vlád:

1. Na menšinové vlády je nutné nahlížet v kontextu prospěchu z přímé účasti na vládnutí, který se opozici nedostává. Zároveň platí, že čím je významnější možnost opozice zasahovat do konečné politiky vlády, tím se snižuje profit z přímé vládní účasti. „Menšinová vláda proto nemůže odpovídat situaci, kdy je neúčast ve vládě vyvážena možnostmi politických stran stát se silnou opozicí“ (Říchová 2006:135-136).
2. Účast ve vládě můžeme taktéž posuzovat v kontextu pozdějších vyhlídek každého aktéra ve smyslu volebního vítězství. Pokud tedy existuje reálný předpoklad snížení šancí na výhru v příštích volbách, stává se pro daného aktéra výhodnější ponechání aktuálního vládnutí menšinové vládě. Účast ve vládě „je tedy měřitelná cenou vládnutí v současnosti“ (Říchová 2006: 136).

Zpravidla platí, že krátkodobá nepřítomnost ve vládě neznamená dlouhodobou nevoli podílet se na vládě, ale spíše ukazuje, že aktéři jsou často ochotni vyčkat na výrazně lepší

podmínky vládnutí. Podle Storma jsou tak strany ochotné počkat na pozdější profit, než aby se spokojili s dočasným a nezaručeným vládnutím (Říchová 2006:136).

6.3 Komunální koalice

V komunální politice hrají velice důležitou roli osobní vztahy a vystupování jednotlivých kandidátů, jejich schopnosti, zručnost či povaha mohou výrazně ovlivnit konečné rozhodování voličů, což je zapříčiněno především velikostí některých obcí a zastupitelstev a zároveň „apolitickým“ a neideologickým charakterem samotného komunálního politického systému. Komunální politika se navíc často vyznačuje větším množstvím cílů, s čímž souvisí rozehrání většího množství „her“. Někteří aktéři tak sledují především zisk exekutivních postů, jiní se snaží o kontrolu a uplatňování vlastních zájmů a někteří svou roli chápou pouze jako vlastní občanskou aranžovanost. Problémem je také kandidatura různých zájmových a nátlakových skupin, kterým se mnohdy na komunální úrovni daří prosadit a získat tížená křesla v obecním zastupitelstvu. Dalším problémem je ztížená či mnohdy nemožná ideová konstrukce eventuálních a pravděpodobných koalic na komunální úrovni, která je zapříčiněná programovou blízkostí jednotlivých kandidujících subjektů. Komunální strany a jejich představitelé mnohdy nemají žádnou jasně stanovenou ideologii a politické vztahy zakládají na kamarádství či osobních animozitách nebo na nejrůznějších zájmech (Jüptner 2004: 81-82).

V případě českých politologů existuje obecná shoda, že komunální politika je zejména konsensuální nebo konkordantní a role ideových a ideologických odchylek je vzhledem k nekonfliktní agendě obcí minimalizována, zvláště pak v malých obcích scházejí základní atributy politických stran (Jüptner 2006: 109). Tuzemský výzkum komunálních koalic se zaměřuje zejména na povolební sestavování obecních rad, což dává smysl nejen z legislativního hlediska, ale i z pohledu konkrétních obcí. České zákony přisuzují obecním radám poměrně značné pravomoci, čímž z nich minimálně ve větších obcích činní velice žádoucí hodnotu. Ve značné části obcí se však koaliční dohody redukují pouze na obsazení pozic v obecní radě, eventuálně uvolněných zastupitelů (Ryšavý 2006: 962).

Podíváme-li se na komunální politiku blíže, zjišťujeme, že tato rovina politického systému nevykazuje jednotné rysy a nemůže být zkoumána jako jeden celek. Chceme-li podle Jüptnera nalézt určité podobnosti, musíme komunální politické systémy nutně rozdělit

alespoň do čtyř kvalitativních typů, jasně se od sebe vyznačujících svojí velikostí (Jüptner 2004: 82-83). Další determinantu komunálních politických systémů představují některé technické rysy, jako jsou podmínky kandidatury, volební systém, uzavírací klauzule nebo kvórum potřebné pro usnesení zastupitelstva. Poslední determinantu pak představuje politická kultura, která může v konečném důsledku hrát větší roli nežli samotná velikost obce. Velký význam v tomto systému sehraává především hodnotové zakotvení občanů, které jasně ovlivňuje formování politických stran a dále soutěživost jednotlivých komunálních politických systémů (Jüptner 2006: 110). Vzhledem k výše uvedenému je evidentní, že analýza koaličního jednání zahrnuje dopady společenského prostředí, lokální politické kultury a tradic. Proto je zřejmé, že hlavním východiskem zkoumání procesu vzniku koalic na komunální úrovni je evropská tradice, založená na prosazování politického programu. Avšak i přesto nemůžeme jednoznačně tvrdit, že základním cílem kandidatury, za účelem zisku mandátů ve vedení obce, je prosazení svého politického programu. Zejména v malých obcích totiž bývá kandidování do zastupitelstva pojímáno jen jako součást společenského života dané obce (Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 146).

Funkční analýzu jednotlivých odlišností v rámci lokálních politických systémů umožňuje stranický systém, který tak představuje důležitý prvek komunální politiky. „Lze konstatovat, že podoba stranického systému je determinována nejen technickými faktory, ale právě i velikostí obce (absence funkčních atributů malých politických stran v malých obcích) a politickou kulturou (role spolků či místních elit v politických stranách)“ (Jüptner 2006: 111). Vzhledem k výše uvedenému je evidentní, že komunální politika není jednotná, ale naopak se vyznačuje významnými funkčními diferencemi, jejichž množství a účinnost je podmíněna třemi hlavními skupinami faktorů (Jüptner 2006: 111).

Jak již bylo zmíněno výše, fungování lokálních politických systémů je ovlivněno zejména velikostí obcí. I přes svou nedokonalost je obecně politology v základních konturách přijímáno členění obcí do čtyř skupin²²:

1. Malé obce – neformální, všestranné koalice; jejich existence je determinována velikostí obce; malý význam lokální exekutivy a politické kultury; politickými aktéry jsou často jednotlivci

²² Příloha III: Velikostní rozmezí obcí.

2. Menší střední obce – široké nebo velké koalice; proměnlivost povahy koalic a soutěživost systému v jednotlivých periodách i volebních obdobích; po volbách vzniká koalice, ale opozice bývá považována za „rozšířenou koalici“, což může vést až k podobě „hierarchického klientelismu“;
3. Větší střední obce – vyznačují se explicitními koalicemi; politickými subjekty funkčně vymezené politické strany; převažují velké koalice; role ideologie má jen malý vliv na politiku v obci
4. Velká města – analogie s parlamentní politikou; převažují minimální vítězné koalice a velké koalice; kritérium ideologické vzdálenosti je stále menšího významu, avšak „komunální vidění“ ideologií se zde může promítat i do parlamentní politiky, což může vést ke genezi sněmovních koalic (Jüptner 2006: 114-115).

7. Hlavní politické strany v Českých Budějovicích

Smyslem této kapitoly je stručně představit hlavní/koaliční politické subjekty, které od 90. let nejvýrazněji ovlivňují komunální politiku v Českých Budějovicích, pravidelně po každých volbách zasedají v městském zastupitelstvu a často se stávají členy městské koalice. Bližší přiblížení ideologického hlediska těchto politických subjektů a identifikace jejich politického programu nám pak umožní zařadit dané politické subjekty na pomyslné pravo-levé škále politického spektra a zároveň blíže jednotlivé komunální koalice, vzniklé v Českých Budějovicích, identifikovat.

Výčet politických subjektů, kterým se od roku 1990 podařilo proniknout do českobudějovického zastupitelstva je poměrně značný, což je zapříčiněno především neexistencí volební klauzule v komunálních volbách, konaných v průběhu 90. let. Pro účely našeho výzkumu se proto dále zaměříme jen na subjekty, kterým se do městského zastupitelstva daří pronikat pravidelně a dále na ty subjekty, které se v horizontu posledních 25 let staly alespoň po dvou komunálních volbách členy českobudějovické městské koalice. Mimo tradiční parlamentní politické strany, kterými jsou Občanská demokratická strana, Česká strana sociálně demokratická, Komunistická strana Čech a Moravy a Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová, jejichž zástupci jsou již od 90. let nejen členy českobudějovického zastupitelstva, ale mnohdy, s výjimkou komunistů, i členy radniční koalice, můžeme dále do této kategorie zařadit také parlamentní TOP 09 a „jediné“ komunální politické hnutí Občané pro Budějovice. Oběma těmto subjektům se podařilo získat křesla v městském zastupitelstvu ve volbách v roce 2010 i 2014 a současně se oba subjekty staly členy povolebních radničních koalic jak v roce 2010, tak v roce 2014, byť se druhá zmiňovaná koalice po krátké době rozpadla a oba subjekty nakonec skončily v opozici. Částečnou výjimkou v tomto výčtu je pak politické hnutí ANO 2011, které kandidovalo pouze v posledních komunálních volbách v roce 2014, avšak tyto volby vyhrálo a stalo se nejen členem radniční koalice vzniklé záhy po volbách, ale je členem i nové revidované městské koalice, dojednané na podzim roku 2015 (Český statistický úřad 2015).

7.1 Občanská demokratická strana

Občanská demokratická strana (dále ODS) vznikla na troskách Občanského fóra na jaře 1991 jako jeden z jeho následovníků a již o rok později v roce 1992 zvítězila v koalici s Křesťanskodemokratickou stranou ve volbách do České národní rady. Toto volební vítězství tak v podstatě předznamenalo politickou budoucnost strany, neboť ODS až do posledních parlamentních voleb v roce 2013 dosahovala značných volebních výsledků, byla hlavní představitelkou pravicové politiky v České republice a v roce 1996, 2006 a 2010 sestavovala pravo-středové vlády, v nichž pokaždé získala post premiéra (Vodička, Cabada 2011: 279-281). V posledních parlamentních volbách v roce 2013 však strana výrazně oslabil, když získala pouze 7,7% voličských hlasů a ztratila tak i pomyslné prvenství v rámci českého pravicového politického spektra, kde ji předstihla TOP 09²³. V případě působení ODS na komunální úrovni můžeme sledovat stejný trend volebních výsledků, jako v případě voleb celostátních. V podstatě až do voleb v roce 2010 byla ODS nejsilnější parlamentní politickou stranou na komunální úrovni, když svými preferencemi výrazně převyšovala ostatní strany. V roce 1994 získala ODS v komunálních volbách přes 30% hlasů, v roce 1998 a 2002 získala přes 24% respektive 25% hlasů a v roce 2006 dosáhla svého největšího úspěchu, když obdržela přes 36% veškerých odevzdaných hlasů. Jednoznačný zlom ovšem nastal v roce 2010, kdy se ODS v komunálních volbách poprvé nestala nejsilnější parlamentní politickou stranou a se ziskem 19% hlasů skončila druhá (Vodička, Cabada 2011: 390-392). Straně se však propad z roku 2010 nepodařilo zastavit a za přispění zřetelného trendu celkového úpadku volebních preferencí všech tradičních parlamentních stran získala ODS v komunálních v roce 2014 pouze 9% hlasů voličů²⁴.

ODS se definuje jako pravicová strana, založená na konzervativních společenských hodnotách s řadou liberálních principů, vycházejících z klasického evropského liberalismu. Strana staví svou politiku na individuálních svobodách, podnikavosti a soukromém

²³ Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013, dostupné na: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>, 16.2.2016.

²⁴ Volby do zastupitelstev obcí 10.10.-11.10.2014, dostupné na: <http://www.volby.cz/pls/kv2014/kv1211?xjazyk=CZ&xid=1&xv=1&xdz=7&xnumnuts=0&xstat=0&xvyber=1>, 9.2.2016.

vlastnictví a zároveň odmítá jakoukoli formu korporativismu či syndikalismu²⁵. ODS vychází z myšlenky levného a minimálního státu, který je svým rozsahem omezen pouze na oblasti, kde ho nemůže nikdo jiný zastoupit (bezpečnost, ochrana práv, vynucování práva atd.), prosazuje spoluúčast občanů ve zdravotnictví a školství, prosazuje snižování celkového daňového zatížení, staví se proti progresivnímu zdanění, prosazuje tzv. finanční ústavu, chce dospět k vyrovnanému státnímu rozpočtu a striktně odmítá zbytečné zásahy státu do ekonomiky. V zahraniční politice prosazuje obranu národních zájmů, transatlantickou spolupráci a staví se proti evropské federalizaci a ztrátě národní identity²⁶ (Vodička, Cabada 2011: 281).

7.2 Česká strana sociálně demokratická

Česká strana sociálně demokratická (dále ČSSD) má své kořeny v 19. století a již během první republiky se stala jedním z významných politických aktérů. Po konci druhé světové války působila jako součást Národní fronty, avšak v roce 1948 byla násilnou formou sdružena s Komunistickou stranou Československa (dále KSČ). Záhy po listopadu 1989 strana znovu obnovila svoji činnost, ale většinově byla považována spíše za nově vzniklý subjekt²⁷. Přestože v prvních demokratických volbách v roce 1990 nebyla strana sjednocena a nepodařilo se jí překročit 5% uzavírací klauzuli, v parlamentních volbách v roce 1992 již strana získala zastoupení jak ve Federálním shromáždění, tak i v České národní radě. V průběhu času se ČSSD stala nejsilnějším levicovým subjektem v českém politickém systému, který dokázal zvítězit ve čtyřech parlamentních volbách v roce 1998, 2002, 2010 a také v zatím posledních volbách v roce 2013. Mimo zkráceného volebního období mezi léta 2010 až 2013 strana vždy po vítězství ve volbách sestavila vládu v čele s předsedou strany^{28;29} (Cabada, Šanc 2005: 171-172). V komunální politice strana zaznamenala podobný vývoj jako v politice celostátní. Zatímco v komunálních volbách v roce 1994 činil celkový volební zisk strany 9% hlasů, v dalších komunálních volbách

²⁵Politika strany je založena na tzv. čtyřech poděbradských artikulech: soukromí je nedotknutelné, levný stát, nezadlužená budoucnost a solidarita odpovědných (Vodička, Cabada 2011: 281).

²⁶Programová témata, dostupné na: <http://www.ods.cz/programova-temata/prehled>, 9.2.2016.

²⁷ ČSSD je jednou z mála sociálnědemokratických stran ve střední a východní Evropě, která nevznikla reformou komunistické strany (Cabada, Šanc 2005: 171).

²⁸ Členové vlády, dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/vlada>, 9.2.2016.

²⁹ Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013, dostupné na: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>, 16.2.2016.

se volební zisky ČSSD pohybovaly výrazně výše, když v roce 1998 získala ČSSD téměř 18% hlasů, v roce 2002 15,6% a v roce 2006 16,6% hlasů. Ještě lepšího volebního zisku pak strana dosáhla v komunálních volbách v roce 2010, ve kterých obdržela 20% hlasů, tedy nejvíce ze všech parlamentních stran (Vodička, Cabada 2011: 390-392). Výrazný propad voličských preferencí však ČSSD postihl v zatím posledních komunálních volbách v roce 2014, neboť strana obdržela pouze necelých 13% hlasů voličů³⁰.

ČSSD reprezentuje koncepci sociálního státu, založeného na principu svobody, demokracie, sociální spravedlnosti a solidarity, ve kterém ekonomický sektor podléhá státní kontrole a regulaci. Strana deklaruje svoje úsilí o sociálně a ekologicky orientované tržní hospodářství, prosazuje progresivní zdanění příjmu i majetku a požaduje vytváření „morální dimenze“ tržního hospodářství, zprostředkované především profesními organizacemi a odbory. ČSSD také zdůrazňuje odpovědnost státu za zdravotní péči, vzdělání a sociální služby, odmítá zvyšování spoluúčasti pacientů a zavedení školného na vysokých školách. Cílevědomou hospodářskou politikou hodlá usilovat o dosažení plné zaměstnanosti a zdůrazňuje vlastnická práva státu a v mnoha případech proto neguje prodej státních podílů zejména v oblasti energetiky, dopravy, vodního hospodářství, zdravotnictví a školství. V rámci zahraniční politiky podporuje členství v Severoatlantické alianci (dále NATO) a staví se kladně k pokračování evropské integrace a postupnému směřování ke společnému federálnímu uspořádání³¹ (Cabada, Šanc 2005: 177).

7.3 Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová

Křesťanské demokratické unii – Československé straně lidové (dále KDU-ČSL) se na počátku 90. let podařilo oprostít od totalitní minulosti a transformovat se v moderní politickou stranou, což se nakonec v roce 1992 projevilo také změnou názvu strany. KDU-ČSL je možné zařadit mezi tradiční parlamentní strany, neboť od roku 1990 se téměř vždy dokázala probojovat do parlamentu a ve většině případů byla i součástí vládní koalice (Malíř, Marek, a kol. 2004: 1433-1442). Jedinou výjimkou jsou volby v roce 2010,

³⁰ Volby do zastupitelstev obcí 10.10.-11.10.2014, dostupné na:

<http://www.volby.cz/pls/kv2014/kv1211?xjazyk=CZ&xid=1&xv=1&xdz=7&xnumnuts=0&xstat=0&xvyber=1>, 9.2.2016.

³¹ Tematické okruhy pro programovou konferenci, dostupné na: <https://www.cssd.cz/media/cssd-v-mediich/tematicke-okruhy-pro-programovou-konferenci>, 9.2.2016.

ve kterých se straně nepodařilo překročit 5% volební klauzuli, především kvůli vnitrostranické krizi a odchodu části jejích členů do nově vzniklé TOP 09. Strana tak na jedno zkrácené volební období „vypadla“ z poslanecké sněmovny (Vodička, Cabada 2011: 290). V posledních parlamentních volbách v roce 2013 však KDU-ČSL získala 6,8% procenta hlasů, znovu zasedla v poslanecké sněmovně a stala se členem současné vládní koalice³². I v komunální politice si KDU-ČSL udržela poměrně stabilní pozici až do voleb v roce 2006. Zatímco v předešlých třech komunálních volbách získala strana postupně přes 8% v roce 1994, přes 11% v roce 1998 a téměř 10% v roce 2002, volby do zastupitelstev měst a obcí v roce 2006 pro ni znamenaly zřetelnou ztrátu oproti předchozím letům, když dosáhla pouze na necelých 6% hlasů. Strana však tento propad nedokázala zastavit a ve volbách v roce 2010 znovu ztratila, když obdržela necelých 5,5% všech hlasů (Vodička, Cabada 2011: 390-392). Další úbytek hlasů pak zaznamenala KDU-ČSL i v posledních komunálních volbách v roce 2014, když se ziskem 4,9% hlasů nedokázala překročit ani pomyslnou 5% hranici všech odevzdaných hlasů³³.

KDU-ČSL můžeme označit za středovou stranu, vycházející z konzervativního křesťanského hodnotového systému, založeného na principech sociálně-tržního hospodářství, jako alternativy k liberální a sociálnědemokratické koncepci. Mezi své dlouhodobé cíle řadí všestranný rozvoj lidské osobnosti, rozvoj občanské společnosti, a pokračování evropské integrace. V rámci křesťanskodemokratické politiky KDU-ČSL zdůrazňuje právo na vzdělání, podnikání a sociální zabezpečení, prosazuje silnou roli rodiny a klade důraz na uplatňování principů subsidiarity. Podle stranických představ má být fungování státu omezeno pouze na záležitosti, které přesahují schopnosti jednotlivce (bezpečnost, hospodářská politika, mezinárodní politika, systémy vzdělání, zdravotní a sociální péče, kulturního bohatství, životního prostředí atd.) V rámci sociální doktríny klade důraz na principy odpovědnosti, subsidiarity, solidarity a sociální spravedlnosti. V případě sociální politiky strana zdůrazňuje důležitost střední třídy a sociální politiku chápe jako prostředek pro „*zmírňování a korekci tvrdostí vzniklých v přirozeném tržním prostředí*“. Pasivní jedinci tak mají mít nárok pouze na prostředky

³² Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013, dostupné na: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>, 16.2.2016.

³³ Volby do zastupitelstev obcí 10.10.-11.10.2014, dostupné na: <http://www.volby.cz/pls/kv2014/kv1211?xjazyk=CZ&xid=1&xv=1&xdz=7&xnumnuts=0&xstat=0&xvyber=1>, 12.2.2016.

nutné k jejich přežití (Malíř, Marek, a kol. 2004: 1444-1445). KDU-ČSL zároveň odmítá institut registrovaného partnerství osob stejného pohlaví, nesouhlasí s interrupcemi a staví se proti liberální protidrogové politice (Vodička, Cabada 2011: 290). V zahraniční politice zdůrazňuje nutnost silné Evropy, schopné čelit výzvám 21. století, prosazuje posilování evropské integrace a podporuje rozšiřování Evropské unie (Malíř, Marek, a kol. 2004: 1445-1446).

7.4 Komunistická strana Čech a Moravy

Komunistickou stranu Čech a Moravy (dále KSČM) můžeme označit za ortodoxně komunistickou, antisystémovou stranu, která je přímým následovníkem KSČ. KSČM po listopadu 1989 neprošla transformací a nevypustila ze svého názvu označení komunistická, tak jako ostatní komunistické strany bývalého východního bloku. Až do voleb v roce 1996 byla KSČM druhou nejsilnější stranou v ČR a i po výrazném nárůstu preferencí levicové ČSSD si stále drží stabilní postavení na české parlamentní i komunální úrovni. Jde tedy o dlouhodobě silnou a stabilizovanou stranu, která má v poslanecké sněmovně pravidelné zastoupení. Vzhledem ke svému programu a přímé návaznosti s předlistopadovou érou má však strana na parlamentní úrovni minimální koaliční potenciál (Cabada, Šanc 2005: 164). KSČM si udržovala po celá 90. léta poměrně silné zastoupení také v zastupitelstvech měst a obcí, díky svým volebním ziskům v rozmezí 14 až 15% hlasů v letech 1994, 1998 a 2002. V dalších komunálních volbách v roce 2006 však strana zaznamenala výraznější propad svých voličských preferencí pod 11% hlasů, který ovšem dokázala v dalších volbách v roce 2010 zastavit a udržet se přibližně na 10% hranici (Vodička, Cabada 2011: 390-392). Jinak tomu ovšem bylo v případě posledních komunálních voleb v roce 2014, kdy KSČM zaznamenala svůj zatím nejhorší volební výsledek, když její celkové volební preference poklesly mírně pod 8% všech odevzdaných hlasů voličů³⁴.

Program KSČM vychází z marxistické teorie, strana prosazuje myšlenky komunismu a jejím programovým cílem je socialismus, respektive moderní socialistická společnost. Původ „*stupňujících se problémů světa*“ strana spatřuje zejména v kapitalismu. KSČM

³⁴ Volby do zastupitelstev obcí 10.10.-11.10.2014, dostupné na: <http://www.volby.cz/pls/kv2014/kv1211?xjazyk=CZ&xid=1&xv=1&xdz=7&xnumnuts=0&xstat=0&xvyber=1>, 16.2.2016.

se hlásí k parlamentní demokracii a podporuje široké užití referenda. Prvořadě se zaměřuje na sociálně slabé a ohrožené voliče, požaduje úplnou zaměstnanost a právo na práci, usiluje o zkrácení pracovního týdne při zachování stávajících mezd, odmítá tržní vztahy ve zdravotnictví a je proti jakékoli formě zpoplatnění školství. V ekonomické oblasti prosazuje zvýšení podílu přímých daní podle výše příjmu občanů, revidování privatizačních procesů nebo zvýšení vlastnictví státu. KSČM také důrazně odmítá „vulgární americkou kulturu“, vystupuje proti členství v NATO a Evropské unii a trvá na konceptu socialistické Evropy (Cabada, Šanc 2005: 170).

7.5 TOP 09

TOP 09 je konzervativní politickou stranou, vzniklou v polovině roku 2009 na základě rozkolu v KDU-ČSL. Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2010 utvořila volební koalici se subjektem Starostové a nezávislí, které se podařilo získat 16,7% hlasů a nakonec se stala i součástí vládní koalice (Vodička, Cabada 2011: 285-286). V předčasných volbách v roce 2013 se koalici podařilo znovu proniknout do poslanecké sněmovny a s volebním ziskem necelých 12% hlasů voličů koalice v současnosti disponuje 26 opozičními křesly³⁵. Voleb do zastupitelstev měst a obcí se pak TOP 09 účastnila poprvé v roce 2010, kdy se její celkový zisk pohyboval okolo 9% hlasů a v roce 2014 pak překročila 8% všech hlasů, čímž si v podstatě udržela svou pozici získanou ve volbách předešlých, byť si celkově o několik desetin procentního bodu pohoršila (Vodička, Cabada 2011: 392).

TOP 09 dává jasně najevo svůj příklon k pravici, respektive pravému středu a programově se přiklání ke konzervativní ideologii s jasným liberálním přesahem. Mezi priority strany lze řadit odbourání rozpočtového schodku, „kultivace“ podnikatelského prostředí, nízká administrativní zátěž, nízké daně a jasná přednost rovných příležitostí před rovnou spotřebou (Vodička, Cabada 2011: 286). V rámci zahraniční politiky můžeme TOP 09 označit za proevropskou stranu, která prosazuje posilování vazeb v rámci Evropské unie, přiklání se ke vstupu do euro zóny a zdůrazňuje nutnost a potřebu NATO³⁶. Program TOP

³⁵ Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013, dostupné na: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>, 16.2.2016.

³⁶ Zahraniční a obranná politika, dostupné na: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/politika/zahranicni-a-obranna-politika>, 16.2.2016.

09 se však v mnohém výrazně podobá programu ODS a strany tak mezi sebou bojují o typově stejné voliče (Vodička, Cabada 2011: 286).

7.6 ANO 2011

Politické hnutí ANO 2011 můžeme označit za nový politický subjekt, který byl, jak z názvu vyplývá, založen v roce 2011 současným předsedou strany Andrejem Babišem. Přestože se jedná o subjekt relativně nový, který se do současnosti účastnil pouze jedněch parlamentních voleb, není možné ho pominout, neboť ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2013 se ANO 2011 podařilo získat 18,7% hlasů a stalo se tak druhým nejsilnějším parlamentním a nedlouho poté i vládním subjektem³⁷. Svou pozici a stabilitu na české politické scéně pak hnutí jasně upevnilo ve volbách do obecních zastupitelstev v říjnu 2014, ve kterých získalo celkově 14,6% hlasů voličů, díky kterým jasně porazilo všechny ostatní parlamentní strany³⁸.

V současnosti se střetávají dva základní pohledy na politický subjekt ANO 2011. Jeden proud vychází z optimistické vize, podle které stojí ANO 2011 v čele snah občanské společnosti bojovat se systémovou korupcí a klientelismem, s jasným cílem o celkovou obrodu demokracie v zemi. Druhý pesimistický proud pak hodnotí ANO 2011 jako velké zlo, reprezentující „nejvyšší stádium prorůstání byznysu s politikou“. V tomto smyslu pak představuje ANO 2011 výraznou hrozbu oligarchizace systému a počátek postupného nárůstu autoritářských tendencí, neboť již v současnosti subjekt svou přílišnou koncentrací politické, ekonomické a mediální moci znamená značné riziko a závaží pro celý tuzemský politický systém. ANO 2011 nabízí voličům především jakousi protestní ideologii, postavenou na kritice stávajícího politického a stranického prostředí, determinovaného systémovým klientelismem, organizovaným zločinem a korupcí. Všechna tato negativa jsou pak spojována zejména s tradičními, ideově i personálně vyprázdněnými stranami, které dnes nedokážou čelit profesionalizaci, centralizaci, marketingu, krátkodobým cílům a manažerským schopnostem výrazných a známých osobností (Klíma 2015: 311-312).

³⁷ Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013, dostupné na: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>, 16.2.2016.

³⁸ Volby do zastupitelstev obcí 10.10.-11.10.2014, dostupné na: <http://www.volby.cz/pls/kv2014/kv1211?xjazyk=CZ&xid=1&xv=1&xdz=7&xnumnuts=0&xstat=0&xvyber=1>, 16.2.2016.

7.7 Občané pro Budějovice

Politické hnutí Občané pro Budějovice (dále HOPB) vzniklo v létě 2010 kolem odvolaného primátora Juraje Thomy (ODS), s jasným cílem zvítězit ve volbách do českobudějovického zastupitelstva. Na vzniku hnutí měli podíl dva hlavní proudy, představované bývalými členy ODS z okolí primátora a řadou známých osobností veřejného a místního života. HOPB tedy vstupovalo do komunálních voleb se zaběhlými politiky, ale i novými, známými, do té doby apolitickými tvářemi, jakožto nositeli značného intelektuálního a morálního kreditu. Díky výraznému vítězství hnutí ve volbách do zastupitelstva Českých Budějovic v roce 2010, po kterých se HOPB podařilo vytvořit koaliční vládu v čele s Jurajem Thomou, se hnutí rozhodlo ucházet o hlasy voličů i v krajských volbách v roce 2012, ve kterých kandidovalo ve volební koalici s Jihočechy 2012. Tato koalice získala v jižních Čechách 12,6% všech odevzdaných hlasů. Ve stejném roce také HOPB dosáhlo na senátorský mandát ve volebním obvodu České Budějovice a o rok později i na mandát poslanecký³⁹. Výraznější úpadek preferencí však zaznamenalo HOPB ve volbách do městského zastupitelstva v roce 2014, ve kterých skončilo na třetím místě a po rozkolu městské koalice se v současnosti nachází v opozici⁴⁰.

HOPB můžeme označit za regionální politické hnutí, které se zaměřuje především na komunální problematiku a jednotlivé specifické problémy, typické zejména pro krajské město České Budějovice, potažmo Jihočeský kraj. Z povahy věci proto hnutí není nositelem nějaké uchopitelné konkrétně definovatelné ideologie, na jejímž základě by sestavovalo svůj politický program, ale naopak se snaží co nejlépe pojmenovat a vyzdvihovat jednotlivá konkrétní komunální témata a problémy, byť mnohdy spíše „nahodile“, v závislosti na jejich aktuální atraktivitě, významu a důležitosti. Zejména díky svému regionálnímu zaměření a lokálním osobnostem se HOPB doposavad daří oslovovat značné množství místních voličů.⁴¹

³⁹ Současným senátorem za HOPB je Jiří Šesták a zvoleným kandidátem HOPB na volební kandidátní listině TOP 09 je František Vácha.

⁴⁰ Představení hnutí, dostupné na: <http://www.obcaneprobudejovice.cz/predstaveni-hnuti>, 18.2.2016.

⁴¹ Viz. Volební program 2014, dostupné na: <http://www.obcaneprobudejovice.cz/ceske-budejovice/volebni-program-2014>, 18.2.2016.

8. Volby do městského zastupitelstva a koaliční vládnutí

První svobodné komunální volby do obecního zastupitelstva se konaly v listopadu 1990 a jasně v nich zvítězilo již pomalu upadající Občanské fórum (dále OF), se ziskem 35% voličských hlasů, které v konečném součtu znamenaly více než 31% obecních mandátů. Další přední místa pak obsadily KSČ se ziskem 17,2% hlasů a ČSL se ziskem 11,5% hlasů, které zřetelně těžily z vybudované lokální organizační sítě z předrevoluční doby. Tyto dvě strany pak získaly většinu mandátů zejména v menších obcích, ve kterých nemělo OF často žádné volební zastoupení. Naopak ve větších městech OF jasně dominovalo (Vodička, Cabada 2005: 389-390). Nejinak tomu bylo i v případě komunálních voleb v Českých Budějovicích.

8.1 90. léta – roztržitost stranického systému

8.1.1 Volební období 1990 – 1994

První porevoluční svobodné demokratické volby do zastupitelstva města Českých Budějovic se konaly stejně, jako do ostatních zastupitelstev obcí v celém Československu v listopadu 1990. Těchto voleb se zúčastnilo celkově 68,4% českobudějovických voličů, kteří volili v 98 okrscích (všechny následující volby již probíhaly v 90 okrscích) 60 zastupitelů města (ve všech následujících volbách byl celkový počet zastupitelů roven číslu 45). Tak jako v dalších velkých městech v těchto volbách zvítězilo i v Českých Budějovicích OF se ziskem 26,5% hlasů, díky kterým získalo 16 mandátů v českobudějovickém zastupitelstvu. Druhou nejpočetnější stranou se stala KSČ, která obdržela 17,9% hlasů, znamenajících zisk 11 mandátů. Na třetím místě se umístila ČSL, která získala celkově 12% hlasů, ovšem vlivem volebního přepočtu jí bylo přiznáno jen 5 zastupitelských křesel. Čtvrtým nejsilnějším subjektem se stalo Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa (dále SR-RSČ) se ziskem 8,7% hlasů, znamenajících 6 mandátů. Na pátém místě skončila Československá sociální demokracie (dále ČSD), kterou volilo 7,7% českobudějovických voličů, ovšem přiděleny jí byly vlivem volebního přepočtu pouze 2 mandáty. Pomyslnou 5% volební klauzuli, která však v těchto volbách ještě neznamenal obávanou hranici úspěchu respektive neúspěchu, překročila ještě Strana zelených (dále SZ) se ziskem 5,3% hlasů, znamenajících 5 mandátů a Volební sdružení československých podnikatelů, které obdrželo 5,1% hlasů,

představujících 3 mandáty. Mezi další subjekty, které získaly křesla v českobudějovickém zastupitelstvu, patří KDS se ziskem 3 mandátů, Klub angažovaných nestraníků (dále KAN), který obdržel také 3 mandáty, Panevropská unie Čech a Moravy, které připadly 2 mandáty a po jednom mandátu pak obdržela Liberálně demokratická strana a také jeden nezávislý kandidát⁴² (Český statistický úřad 2015).

Z předešlých volebních výsledků je tedy zcela patrný vítěz, kterým se stalo OF. Výraznou podporu si však dokázala udržet také KSČ, která se svými 11 mandáty obsadila takřka 20% českobudějovického zastupitelstva. Po vzoru celkových republikových výsledků v komunálních volbách se i v Českých Budějovicích podařilo ČSL zaujmout třetí příčku v rámci celkového počtu hlasů voličů, byť vlivem přepočtu na mandáty dosáhla stejného výsledku jako SZ, která však v součtu obdržela méně než polovinu všech odevzdaných hlasů. Za zmínku stojí také ČSD, neboť sice nakonec získala pouze dvě zastupitelská křesla, ovšem celkově jí odevzdalo hlas téměř 8% voličů. Volby do zastupitelstva Českých Budějovic v roce 1990 se také staly prvními i posledními komunálními volbami, ve kterých se podařilo získat mandát zastupitele samostatně kandidujícímu nezávislému kandidátovi.

8.1.2 Volební období 1994 – 1998

Druhé porevoluční komunální volby do zastupitelstev obcí a měst se konaly v listopadu 1994. Tyto volby již probíhaly podle částečně změněných pravidel volebního zákona, ovšem stále bez stanovené uzavírací klauzule. Jako technika přepočtu hlasů na mandáty byla užívána metoda Saint-Laguého dělitele, díky které tak i v komunálních volbách v roce 1994, 1998 a 1999 docházelo ke značné roztržitosti českobudějovického zastupitelstva, do kterého pronikalo velké množství výrazně nadreprezentovaných malých stran. Stejně jako ve volbách v roce 1990 se do zastupitelstva Českých Budějovic i v roce 1994 podařilo proniknout kandidátům 13 různých politických subjektů, byť většina z nich získala pouze jeden či 2 mandáty. Oproti roku 1990 došlo také k výraznému poklesu volební účasti, která se vyšplhala na konečných 53,3% oprávněných voličů.

⁴² Příloha IV: Výsledky voleb do zastupitelstva města.

Jasným vítězem českobudějovických voleb v roce 1994 se stala ODS jakožto nástupce OF, která díky svému zisku 36,5% hlasů voličů obsadila třetinu (16 mandátů) městských zastupitelských křesel a získala také post primátora města, kterým se stal Miroslav Beneš⁴³. Druhou nejúspěšnější stranou v pořadí se stala stejně jako v předchozích volbách KSČM, kterou díky zisku 13,7% hlasů zastupovalo v tomto volebním období 6 zastupitelů. S konečným výsledkem 10,9% voličských hlasů se pak jako třetí v pořadí umístila již sjednocená ČSSD, která obdržela 5 zastupitelských křesel. Na čtvrtém místě se dále umístila koalice KDU-ČSL, KDS a KAN, kterou volilo 8,5% českobudějovických voličů, ovšem vlivem přepočtu tato koalice získala pouze 4 zastupitelská křesla. Dalšími dvěma subjekty, které obdržely více jak 5% hlasů, byly ODA se ziskem 7,6% hlasů a 3 mandáty a Důchodci za životní jistoty s 5,1% hlasů a 2 mandáty. Zbytek zastupitelských křesel poté připadl Koalici SR-RSČ a Sdružení důchodců ČR (4% - 2 mandáty), Demokratické unii (3,4% - 2 mandáty), Straně podnikatelů, živnostníků a rolníků ČR (2,8 - 1 mandát), Sdružení SZ, LDS a nezávislý kandidáti (2,3% - 1 mandát), Sdružení nezávislých kandidátů města České Budějovice (2% - 1 mandát), Sdružení Strana demokratické levice a nezávislí kandidáti (1,5% - 1 mandát) a Liberální straně národně sociální (1,1% - 1 mandát) (Český statistický úřad 2015).

Podíváme-li se tedy na komunální volby v roce 1994, můžeme konstatovat, že se nikterak výrazně neliší od voleb předchozích. Stejně jako ve volbách v roce 1990, ve kterých zvítězilo s jasnou převahou OF, triumfovala v roce 1994 jeho nástupkyně ODS s ještě výraznějším náskokem na druhou KSČM, která naopak výrazně ztratila, když přišla o 5 mandátů. Přestože počet stran, které získaly křesla v českobudějovickém zastupitelstvu, zůstal stejný, jejich složení se zdatelně proměnilo. Například strany Koalice KDU-ČSL, KDU a KAN, které získaly v předchozích volbách dohromady 18,2%, obdržely jako koalice jen 8,5% a v podstatě tak ztratily 7 mandátů. Stejně tak Koalice SZ, LDS s celkovým ziskem 6 mandátů v minulých volbách, obdržela v následných pouze 1 mandát. Z volebních výsledků je tedy zřejmé, že strany kandidující v koalici nebo sdružení ve volbách výrazně propadly. Naopak o 3% hlasů a 3 zastupitele si polepšila ČSSD.

⁴³ Ing. Miroslav Beneš, dostupné na: <http://www.c-budejovice.cz/SiteCollectionImages/Bene%C5%A1Miroslav-0272.jpg>, 20.2.2016.

8.1.3 Volební období 1998 – 2002

Třetí řádné komunální volby do zastupitelstva města se konaly v listopadu 1998. Stejně jako předchozí se i tyto volby vyznačovaly dalším poklesem volební účasti, která se v konečném výsledku zastavila na 35,9% všech oprávněných voličů. Mimo pokračujícího poklesu volební účasti však můžeme zaznamenat i pokles celkového množství subjektů, kterým se ve volbách podařilo získat alespoň jeden mandát v českobudějovickém zastupitelstvu. Na rozdíl od předchozích dvou komunálních voleb, kdy se do zastupitelstva podařilo probojovat 13 kandidujícím volebním subjektům, po volbách v roce 1998 zasedlo v zastupitelstvu města o 4 politické subjekty méně (Český statistický úřad 2015).

Podívá-li se blíže na volební zisky jednotlivých subjektů, pak můžeme za jednoznačného vítěze těchto voleb znovu označit ODS, která s volebním ziskem 38,2% hlasů, obdržela 17 mandátů. Jako druhá v pořadí se umístila ČSSD se ziskem 17,9% hlasů a 8 mandáty, díky čemuž na pomyslné druhé pozici vystřídala komunistickou stranu. KSČM, která si v podstatě udržela stejný podíl hlasů jako v minulých volbách, představující 13,4% hlasů a 6 mandátů, se poté umístila na třetím místě. Čtvrtou v pořadí se stala KDU-ČSL, která si od minulých voleb zřetelně polepšila, od voličů získala 10,4% hlasů a v zastupitelstvu města obsadila 5 mandátů. Pátým a současně posledním subjektem, který dokázal získat alespoň 5% hlasů, byla Unie svobody se ziskem 8,6% hlasů a 4 mandáty. Mezi další strany, které získaly alespoň jedno křeslo, patří Volba pro město (dále VPM), která obdržela 3,3% hlasů, znamenajících 2 mandáty, ODA se ziskem 2,2% hlasů a 1 mandátem a Sdružení nezávislých kandidátů města České Budějovice (dále SNKČB) se ziskem 2%, znamenající také 1 mandát. Poslední politickou stranu, která pronikla do českobudějovického zastupitelstva, přestože u ní došlo k dalšímu volebnímu propadu, byla SZ, která obdržela pouze 1,3% hlasů, díky kterým získala 1 zastupitelské křeslo (Český statistický úřad 2015).

K novým komunálním volbám do zastupitelstva města Českých Budějovic však došlo již o rok později, v roce 1999. Vyvolání nového hlasování iniciovala ODS, která se i přes svoji jednoznačnou dominanci ve volbách řádných nedokázala dohodnout s ostatními stranami na vytvoření městské kalice a nakonec skončila v opozici. Vzniklá městská koalice v čele s primátorem Miroslavem Tettrem z KDU-ČSL, tak neměla dlouhé trvání,

neboť zvolení představitelé z ODS se rozhodli odstoupit ze svých funkcí městských zastupitelů, čímž podle tehdejších volebních pravidel, klesla početní velikost zastupitelstva pod zákonem stanovenou úroveň a v roce 1999 se tak musely komunální volby v Českých Budějovicích opakovat (Sak: Encyklopedie Českých Budějovic).

Nové opakované volby se uskutečnily v červnu 1999 a volební účast v nich znovu poklesla na konečných 31,6% oprávněných voličů. Přestože časová prodleva mezi řádnými a předčasnými volbami činila pouze 7 měsíců, v případě některých stran došlo k výrazné změně volebních výsledků. Volby sice znovu s drtivou převahou vyhrála ODS, přestože se ziskem 34% hlasů a 16 mandátů si o 4% hlasů a 1 mandát pohoršila, na druhém místě však tentokrát skončila KSČM, která zaznamenala naopak nárůst o více jak 5% na 18,5% hlasů znamenajících nově 8 mandátů. Na třetím místě se poté znovu umístila KDU-ČSL, která však také zvýšila svůj podíl hlasů o více jak 5%, když nově obdržela 15,7% hlasů, za které jí bylo přiděleno 7 mandátů. Naopak výrazný pokles zaznamenala ČSSD, která ve volbách o více jak 5% propadla a se ziskem 11,8% hlasů získala nově pouze 5 zastupitelských křesel. Takřka stejného výsledku jako v předchozích volbách pak dosáhla sloučená Unie svobody – Demokratická unie (dále US-DU), která si udržela 8,25% podíl hlasů a obdržela znovu 4 mandáty. V případě malých subjektů získaly po jednom mandátu VPM a Českobudějovická nezávislá nová volba, které obdržely shodně 2,9% hlasů, Občanská demokratická aliance, která se dále propadla na 1,5% hlasů, SNKČB díky 1,3% hlasů a SZ se ziskem 1,2% hlasů (Český statistický úřad 2015).

Nové volby tedy výrazně zamíchaly s celkovým pořadím i jednotlivými volebními zisky téměř všech subjektů, mimo US-DU a SZ. Především KSČM a KDU-ČSL, zaznamenaly po předchozím propadu nejlepší volební výsledek od roku 1990 a naopak znovu k 10% hranici se propadla ČSSD, která tak v rozmezí 8 měsíců ztratila přibližně jednu třetinu voličů. Co se týče malých stran, můžeme zaznamenat nikterak výrazný, ale stále konstantní propad volebních preferencí, kdy v těchto volbách již žádný ze subjektů s celkovou volební podporou pod 5% hlasů nezískala více jak 1 mandát.

Přestože zastupitelé z ODS iniciovali vyhlášení nových předčasných voleb, jejich konečné volební výsledky jim nikterak nenapomohly ke zlepšení situace v případě povolebních jednání o městské koalici a stejně jako po volbách řádných i po volbách mimořádných došlo nakonec ke vzniku radniční koaliční vlády bez jejich účasti. K vytvoření v podstatě

staronové radniční koalice, pouze s absencí SZ se znovu uchýlily KDU-ČSL, US-DU, ČSSD a KSČM. Tato koalice měla v českobudějovickém zastupitelstvu většinu 24 křesel a primátorem města byl znovu zvolen Miroslav Tetter (Kerles 1999: 6).

Podíváme-li se na programové prohlášení Rady města České Budějovice z roku 1999, můžeme hned v úvodu spatřit zmínku o širokém spektru politických subjektů v radě města a rozdílné politické příslušnosti jejích členů, kteří však mají společný cíl, spočívající v rozvoji města. Hlavními programovými prioritami rady města se ve volební období 1999-2002 stalo jeho hospodaření, doprava, čistota a životní prostředí, bezpečnost a pořádek, volný čas, zájmová a spolková činnost – program „Zdravé město České Budějovice“, oživení historického jádra města a veřejná informovanost (Českobudějovické listy 1999: 2-3).

8.1.4 Shrnutí

Ve všech čtyřech českobudějovických komunálních volbách, uskutečněných v průběhu 90. let je zcela zřejmá stranická roztržštěnost, která vlivem volebního dělitele a absence volební klauzule jasně zvýhodňovala malé strany s velmi nízkými volebními preferencemi na úkor stran velkých, které sice získávaly velký počet hlasů, ale vlivem přepočtu na mandáty v zastupitelstvu byly často výrazně poškozeny. Běžně se tak stávalo, že volební subjekt, který obdržel například okolo 10% všech hlasů voličů, získal 5 mandátů a subjekt, pohybující se pouze okolo 1% všech hlasů voličů získal 1 mandát.

Ve volbách v roce 1990 se do zastupitelstva města podařilo dostat 12 politickým subjektům a jednomu nezávislému kandidátovi. Podíváme-li se blíže na volební výsledky, zjistíme, že prvních 7 stran, které v celkovém součtu hlasů voličů překročily alespoň 5% hlasů, získalo přesně 83,2% mandátů, za které jim bylo celkově přiděleno přesně 80% zastupitelských křesel. Za zmínku také stojí fakt, že primátorem města byl zvolen zástupce strany, která se umístila až jako třetí v pořadí.

Přestože volby v roce 1994 již probíhaly podle upraveného volebního zákona, který se promítl zejména ve sníženém počtu zastupitelských křesel o jednu třetinu, do zastupitelstva města se podařilo proniknout znovu 13 subjektům, stejně jako ve volbách v roce 1990. Tento jev pak můžeme jasně dokladovat na rozdělených mandátech, když všech 7 stran, které v konečných výsledcích skončily pod 5% hlasů voličů, získalo dohromady pouze 9 zastupitelských křesel. Zajímavým jevem těchto voleb se pak staly

velmi nízké volební zisky utvořených volebních koalic a sdružení, které v konečném výsledku volilo výrazně méně voličů, než jednotlivé strany v předchozích volbách.

Mezi hlavní znaky voleb v roce 1998 patří pokles volební účasti, která se znovu propadla, tentokrát o 17%. Na rozdíl od dvou předchozích voleb se takřka o jednu třetinu snížil počet subjektů, které se proboujaly do českobudějovického zastupitelstva. Poprvé se navíc v těchto volbách podařilo nalomit pozici KSČM, jakožto druhé nejsilnější strany, když jí předčila ČSSD. Vzhledem k velice slabým výsledkům koalic a sdružení v předchozích volbách je dále patrná jasná změna strategie jednotlivých politických subjektů, které v dalších volbách v naprosté většině případů kandidovaly samostatně. Tato strategie pak přinesla jednoznačný volební zisk především KDU-ČSL, která si při samostatné kandidatuře polepšila téměř o 2% a 1 zastupitelský mandát, oproti koalici, jejíž byla součástí v předešlých komunálních volbách.

Mimořádných voleb v roce 1999 se znovu účastnil menší počet voličů, nežli voleb předchozích. Ti kdo k volbám přišli, však poměrně výrazně změnili volební zisky jednotlivých stran. Papírově jasným vítězem těchto mimořádných voleb se stala znovu ODS, avšak skutečnými vítězi byly KSČM a KDU-ČSL, které zaznamenaly historicky nejvyšší volební zisky ve městě. Naopak za skutečnou poraženou můžeme označit právě ODS, která si v nových volbách celkově pohoršila a svůj cíl vlády ve městě nedokázala realizovat. Papírovou i skutečnou poraženou se také stala ČSSD, která přišla znovu o zisky, kterých dosáhla v předchozích volbách a zároveň i malé strany, které nejenže nebyly schopny přesvědčit více voličů a naopak voliče ztratily. Podíváme-li se na konečné složení českobudějovického zastupitelstva po mimořádných volbách v roce 1999 a na strany, tvořící koaliční vládu ve městě, je zřejmé, že hlavní snahou všech velkých subjektů bylo odříznout vítěznou ODS od podílu na moci a zároveň vytvořit koalici, která nebude závislá na jednotlivých hlasech malých subjektů. V opozičních lavicích se tak mimo vítěznou ODS ocitlo také všech 5 subjektů, které ve volbách získaly pouze po jednom hlase. Vzhledem k rozdělení mandátů v zastupitelstvu stojí také za povšimnutí, že i přes možnost vzniku dvoubarevné koalice ODS a KDU-ČSL, která by v případě vzniku disponovala v zastupitelstvu nadpoloviční většinou všech hlasů, si zvolila KDU-ČSL raději cestu čtyřkoalice spolu s ideologicky diametrálně odlišnou KSČM.

8.2 Počátek nového tisíciletí – stabilita stranického systému

V roce 2001 došlo v poslanecké sněmovně k hlasování o změně volebního zákona, na základě kterého se konají všechny komunální volby od roku 2002. Zákon č. 491/2001 Sb., přinesl do komunálního volebního systému mnoho změn, které výrazně ovlivnily další složení a fungování lokálních stranických systémů. Nejvýraznější změnou bylo zavedení 5% uzavírací klauzule, která v podstatě zamezila malým subjektům, pohybujícím se svými volebními výsledky pod touto hranicí, jakkoli se nadále podílet na utváření povolebních koalic a hlasování v zastupitelstvu. Díky stanovené uzavírací klauzuli se tak výrazně snížil celkový počet subjektů v zastupitelstvu města, když se jak ve volbách v roce 2002, tak ve volbách v roce 2006 dostalo do zastupitelstva města nově pouze 6 subjektů.

8.2.1 Volební období 2002 – 2006

V komunálních volbách, které se konaly v listopadu 2002, kandidovalo 10 politických subjektů a provázela je 35% volební účast. Tyto volby však nepřinesly žádnou výraznější změnu v zastoupení jednotlivých tradičních subjektů v českobudějovickém zastupitelstvu. Na prvním místě se umístila ODS, které se podařilo uhájit v podstatě stejný volební výsledek jako v předchozích volbách, a díky zisku 34,9% hlasů obdržela nově 18 zastupitelských křesel. Na druhém místě skončila znovu KSČM, které vyjádřilo svojí podporu 15,4% všech voličů, díky čemuž v novém zastupitelstvu získala 7 křesel. Stejný počet křesel pak obdržela ČSSD, která skončila poměrně těsně na třetím místě se ziskem 15% hlasů. Znovu až na čtvrtém místě skončila KDU-ČSL, která získala 12% hlasů, představujících nově 6 mandátů. V závěsu za lidovci se pak umístil nový politický subjekt Sdružení nezávislých kandidátů Evropští demokraté (dále SNK-ED), který díky zisku 11,1% hlasů obdržel v českobudějovickém zastupitelstvu celkově 5 křesel. Těsně nad hranicí uzavírací klauzule se ještě podařilo proniknout do zastupitelstva města dvěma kandidátům US-DU, která obdržela 5,1% hlasů. Ostatní subjekty však již zůstaly před branami českobudějovického zastupitelstva. Nejbliže k volebnímu úspěchu měla nakročeno Koalice Česká strana národně sociální, Strana pro otevřenou společnost, VPM, která však v konečném výsledku získala pouze 4,9% hlasů. Přestože ještě v předešlých volbách by měla díky svému volebnímu výsledku přisouzeny minimálně 2 mandáty, ve volbách v roce 2002 již na zastupitelská křesla nárok neměla (Český statistický úřad 2015).

V rámci povolebního koaličního jednání se tentokrát podařilo vítězné ODS dojednat koalici, jejíž byla součástí, avšak výměnou za nadpoloviční většinu v radě města znovu nezískala post primátora (Balík 2008: 83). Primátorem dojednané velké kolice složené z ODS, ČSSD a KDU-ČSL se nakonec stal znovu lidovec Miroslav Tetter⁴⁴. Takto dojednaná velká koalice včetně jejího primátora, která disponovala v zastupitelstvu 31 hlasy, vydržela až do řádných voleb v roce 2006. V programovém prohlášení Rady města Českých Budějovic bylo vytyčeno 10 programových priorit pro roky 2002 až 2006, kterými byly: 1) majetek, finance města a účelná investiční politika; 2) strategický plán rozvoje dopravy z hlediska stanovených priorit; 3) protipovodňová opatření a jejich realizace; 4) bezpečnost a pořádek, zvýšení aktivní přítomnosti MP ve všech částech města; 5) rozvoj cestovního ruchu ve městě, vytváření podmínek pro střednědobý pobyt turistů, přeshraniční spolupráce; 6) kvalita životního prostředí, revitalizace veřejné zeleně, čistota města a zkvalitňování služeb v oblasti svozu komunálního odpadu; 7) podpora aktivit v oblasti tělovýchovy a sportu, kultury, spolkového života ve městě; 8) rozvoj informačního systému směrem k občanům, zjednodušení agendy, korektní přístup úředníků; 9) podpora podnikání jako jednoho z předpokladů ekonomického rozvoje města - podpora rozvoje bydlení; 10) dlouhodobá koncepce sociální politiky zajišťované městem⁴⁵.

8.2.2 Volební období 2006 -2010

Ve volbách v roce 2006, které provázela takřka stejná volební účast jako ve volbách předchozích, činící 35,8% oprávněných voličů, se o zastupitelská křesla ucházel historicky nejmenší počet politických subjektů. Přestože se do zastupitelstva města podařilo znovu proniknout 6 subjektům, za jeho branami skončily pouze Nezávislí pro lidi, pro město, kteří získali 3,4% hlasů a Pravý blok, jehož voličská podpora však byla zcela zanedbatelná. Do zastupitelstva města se pak tradičně dostala ODS, která jednoznačně triumfovala, když dosáhla historického vítězství 46,8% hlasů a získala 23 mandátů, znamenajících nadpoloviční většinu křesel v zastupitelstvu. Jako druhá v pořadí tentokrát skončila ČSSD, která díky zisku 15,8% hlasů obdržela 7 mandátů. Na třetím místě skončila KSČM

⁴⁴ doc. RNDr. Miroslav Tetter, CSc., dostupné na: <http://www.c-budejovice.cz/cz/mesto/o-meste/Publishing/Images/galerie-starostu/TetterMiroslav.jpg>, 26.2.2016.

⁴⁵ Programové prohlášení Rady města Českých Budějovic, dostupné na: http://www.budnews.cz/clanek.php?id_clanku=6366, 26.2.2016.

se ziskem 13,1% hlasů, znamenajících 6 zastupitelů a znovu na čtvrtém místě setrvala s 8,3% hlasů KDU-ČSL, která obdržela 4 křesla v zastupitelstvu. Mimo čtyři tradiční strany se dále do českobudějovického zastupitelstva dokázala znovu po čtyřech letech probojovat SZ v rámci nově utvořeného sdružení Zelení a otevřená společnost (dále ZOS), které obdrželo 7,5% hlasů a obsadilo tak 3 zastupitelská křesla. Posledním subjektem, který získal 2 mandáty v zastupitelstvu, bylo znovu SNK-ED, které si však od předchozích voleb výrazně pohoršilo, když obdrželo pouze 5,5% hlasů (Český statistický úřad 2015).

Přestože počet subjektů, které se dostaly do zastupitelstva města, zůstal nezměněn, je z volebních výsledků zřejmé, že zatímco ODS jasně triumfovala, když se jí podařilo získat nadpoloviční většinu v zastupitelstvu, naopak ČSSD si pouze udržela své zisky z minulých voleb a komunisté i lidovci si oproti volbám minulým o 1 respektive 2 mandáty pohoršili. Zrovna tak SNK-ED se výrazně propadlo až k 5% hranici a US-DU byla v podstatě vystřídána novým sdružením ZOS. Přestože ODS mohla díky svému volebnímu výsledku sestavit radu města sama, dala nakonec raději přednost vytvoření širší platformě spolupráce s ideově poměrně blízkými stranami a vytvořila tak početně nadbytečnou koalici s KDU-ČSL a SNK-ED. Sama si však ponechala většinu v radě i post primátora (Balík, 2008: 83-84). Primátorem města byl zvolen Juraj Thoma⁴⁶. V programovém prohlášení nové Rady města pro roky 2006 – 2010 bylo vytyčeno 10 programových priorit: 1) Rozvoj města; 2) Hospodářská politika města; 3) Doprava; 4) Bezpečnost ve městě; 5) Realizace velkých investičních akcí; 6) Bydlení a prostředí pro život; 7) Školství; 8) Sociální věci; 9) Kultura, památky, cestovní ruch; 10) Volnočasové aktivity a sport⁴⁷.

8.2.3 Shrnutí

Volby v roce 2002 i 2006 se vyznačují shodnou volební účastí, pohybující se okolo 35%. Na rozdíl od voleb v 90. letech, se v nich jasně promítá změna volebního zákona, která zcela zřetelně ovlivnila nejenom celkové množství kandidujících subjektů, ale především jejich konečný počet v zastupitelstvu, neboť nově stanovená 5% volební klauzule v podstatě připravila některé, do té doby, zastoupené politické stany a subjekty o možnost podílet se na procesu rozhodování v zastupitelstvu města. Na druhou stranu díky ukončení

⁴⁶ Mgr. Juraj Thoma, dostupné na: <http://www.c-budejovice.cz/cz/mesto/o-meste/PublishingImages/galerie-starostu/ThomaJuraj.jpg>, 27.2.2016.

⁴⁷ Programové prohlášení Rady města České Budějovice pro volební období 2006-2010, dostupné na: <http://www.c-budejovice.cz/attachment.ashx?id=216>, 27.2.2016.

předešlé nadreprezentovanosti malých subjektů na úkor větších, došlo k stabilizování do té doby roztržitého zastupitelstva, ve kterém se ustálilo množství zúčastněných stran na počtu 6 subjektů.

V podstatě v obou volebních obdobích zasedly v českobudějovickém zastupitelstvu všechny 4 tradiční parlamentní strany a pokaždé 2 téměř nebo zcela nové subjekty. Zatímco US-DU byla zároveň také stranou parlamentní, SNK-ED představovalo subjekt mimoparlamentní, avšak s celorepublikovou působností a ZOS bylo naproti tomu jediné regionální sdružení, kterému se během dvou volebních období podařilo alespoň jednou probojovat do zastupitelstva města. Zatímco ODS dosahovala v obou obdobích velice vysokých volebních zisků, které jí po volbách v roce 2006 zajistily nadpoloviční většinu v zastupitelstvu, KDU-ČSL zaznamenala znovu jako v roce 1994 propad svých volebních preferencí takřka o jednu třetinu. V případě ČSSD a KSČM pak můžeme mluvit o stagnaci, neboť obě strany dosáhly v obou obdobích poměrně srovnatelných volebních výsledků, byť ve volbách v roce 2006 přišla KSČM o 1 zastupitelský mandát.

8.3 Rok 2010 – první proměna lokálního stranického systému

Volbám v roce 2010 předcházelo odvolání nynějšího primátora Juraje Thomy, pro které hlasovali i někteří zastupitelé z jeho mateřské ODS a dále rozpad stávající koalice a ztráta nadpoloviční většiny křesel v zastupitelstvu, když se z ODS rozhodli, kvůli odvolání primátora, odejít někteří její členové, kteří Thomu podporovali⁴⁸. Tuto situaci tak můžeme v podstatě považovat za předzvěst volebního zemětřesení, tak jak o něm hovoří Klíma, jehož počátky se jasně projeví právě v roce 2010. Narušení do té doby relativně stabilního politického systému, které se začalo projevovat po celé České republice, se tak ani Českým Budějovicím nevyhnulo a spíše naopak je můžeme považovat, na základě výsledků komunálních voleb v roce 2010, spíše za jeden z jasných příkladů nastolení nového procesu transformace stranického systému nejen na parlamentní, ale i komunální úrovni.

Volby v roce 2010 byly doprovázeny mírně zvýšenou volební účastí, která se vyšplhala takřka k 40%. Zatímco v roce 2006 kandidovalo do zastupitelstva města pouze 8 volebních

⁴⁸ ODS ho svrhla z primátorské židle, do voleb jde proti ní, dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/ods-ho-svrhla-z-primatorske-zidle-do-voleb-jde-proti-ni-p13-/domaci.aspx?c=A100727_122239_domaci_jw, 27.2.2016.

subjektů, v roce 2010 jich bylo přesně dvojnásobek. Jednoznačným vítězným subjektem těchto voleb se stalo nově vzniklé lokální hnutí HOPB, v čele se sesazeným primátorem Jurajem Thomou, které dokázalo přesvědčit 26,3% voličů a získalo tak 15 mandátů v zastupitelstvu. Na druhém místě se umístila ČSSD, která zvýšila své volební preference oproti předchozím volbám na 16,8%, za které získala 10 křesel v zastupitelstvu města. Až na třetím místě se pak umístila do té doby ve všech volbách suverénní ODS, která zaznamenala obrovský propad svých volebních preferencí z více jak 46% v roce 2006 na nových 14,9% hlasů v roce 2010, za které obdržela jen 8 mandátů. Poprvé až na čtvrtém místě skončila KSČM, která se znovu propadla o 2% na konečných 11,4% hlasů, za které získala jako v předchozích volbách 6 zastupitelských křesel. Stejný počet zastupitelů pak připadl i nově vzniklé TOP 09, které se podařilo získat 10,1% hlasů voličů (Český statistický úřad 2015).

V rámci povolebního vyjednání bylo zcela zřejmé, že díky vzájemné animozitě mezi členy HOPB a ODS nebude možné utvořit koalici, na níž by se členové obou subjektů vzájemně podíleli. Díky počtu získaných křesel v zastupitelstvu města se však HOPB naskytlo hned několik možností koaliční vlády. Podepsaná koaliční smlouva nakonec zahrnovala tři subjekty, kterými bylo vítězné HOPB, které získalo primátorský post pro Juraje Thomu, ČSSD, která si smlouvou zajistila post prvního náměstka a celkově pět křesel v 11 členné radě a TOP 09, která v radě města získala dvě křesla. Koalice tedy v konečném součtu disponovala 31 zastupitelskými křesly. Programovými prioritami nové koalice pro rok 2010-2014 se staly následující priority: 1) Správa města, magistrát, komunikace a zapojování veřejnosti; 2) Ekonomika a majetek města; 3) Investice a veřejné zakázky; 4) Doprava; 5) Územní rozvoj; 6) Sociální věci a bytová politika; 7) Životní prostředí a veřejný pořádek; 8) Školství; 9) Sport a odpočinek; 10) Kultura a cestovní ruch jako kreativní průmysly; 11) Bezpečnost občanů a městská policie⁴⁹.

8.3.1 Shrnutí

I přes dvojnásobné množství kandidujících subjektů ve volbách v roce 2010 se jich do českobudějovického zastupitelstva nakonec dostalo pouze 5, což představuje nejmenší počet od roku 1990. Nejvýraznější změnou oproti předešlým volbám se však staly volební

⁴⁹ Koaliční smlouva, dostupné na: http://www.c-budejovice.cz/cz/mesto/volene-organy/Documents/10-11-19_Koalicni_smlouva_podepsana.pdf, 27.2.2016.

výsledky některých stran. Například ODS, která si od roku 1994 udržovala volební zisky na 35% a výše, se ve volbách v roce 2010 diametrálně propadla, když přišla o více jak dvě třetiny svých hlasů. Ještě hůře pak dopadla KDU-ČSL, která poprvé od roku 1990 nedokázala překročit ani 5% uzavírací klauzuli a jakožto do té doby tradiční strana v českobudějovickém zastupitelstvu, která se podílela takřka na všech koaličních vládách a po mnoho let si udržovala i funkci primátora, nakonec zůstala před branami zastupitelstva. Také KSČM se znovu téměř o 2% propadla a pouze ČSSD si tak dokázala své voliče udržet a dokonce o přibližně 1% zvýšit svoje preference. Celkově tedy do té doby čtyři nejsilnější politické strany ztratily přes 40% všech hlasů voličů, především na úkor dvou nově vzniklých politických subjektů, HOPB a TOP 09, ale i dalších nových subjektů, které sice nedokázaly překročit volební klauzuli, ale dohromady v těchto volbách získaly přes 20% voličských hlasů.

8.4 Rok 2014 – druhá proměna lokálního stranického systému

Poslední komunální volby do zastupitelstev měst a obcí se konaly v roce 2014, a jak jsme již uvedli v předchozích kapitolách, nesly se plně v duchu rozvíjejícího se trendu transformace celého politického systému. Nejinak tomu bylo i v Českých Budějovicích, ve kterých při 33% volební účasti zvítězilo stejně jako v případě většiny ostatních velkých měst nově utvořené hnutí ANO 2011, které v konečném součtu získalo 20,7% hlasů, za něž obdrželo 12 zastupitelských křesel. Na druhé pozici se znovu umístila ČSSD, která si však při konečném zisku 15,3% hlasů, znamenajících 9 mandátů, oproti předchozím volbám, mírně pohoršila. Až na třetím místě pak skončil vítěz minulých voleb HOPB, kterému ve volbách vyslovilo podporu 14,2% voličů, díky čemuž získalo 8 mandátů. Jako další v pořadí se umístila KSČM. Ta si znovu pohoršila na 10,3% hlasů, které pro ni však vlivem přepočtu znamenají stále 6 zastupitelských křesel. Jako pátá v pořadí skončila TOP 09 se ziskem 6,6% hlasů, které představují 4 mandáty. Znovu se také podařilo probojovat do českobudějovického zastupitelstva KDU-ČSL se ziskem 5,5% hlasů a 3 mandáty. Pouhé 3 mandáty také získala dříve jasně dominující ODS, která se s volební podporou 5,4% hlasů v současnosti pohybuje v podstatě na hraně volební klauzule (Český statistický úřad 2015).

Stejně jako ve většině ostatních krajských měst se i v Českých Budějovicích podařilo vítěznému hnutí ANO 2011 sestavit ve městě koaliční vládu, složenou dále z HOPB, TOP

09 a KDU-ČSL, která disponovala 27 členy v zastupitelstvu města. Tato koalice se však po několika měsících rozpadla a nakonec došlo i k odvolání primátora Jiřího Svobody. Vzhledem ke vzniku klubu nezávislých zastupitelů, tvořeného „odpadlíky“ ze stran bývalé koalice, kteří iniciovali její rozpad, došlo v některých stranách k úbytku jejich zastupitelských mandátů⁵⁰. Nově vzniklá koalice ve složení ANO 2011, ČSSD, ODS a KDU-ČSL, tak v současnosti disponuje slabou většinou, představující 24 zastupitelských křesel⁵¹. Nová koaliční smlouva přiznává ANO 2011 post primátora pro dříve odvolaného Jiřího Svobodu a 4 křesla radních, ČSSD obdržela 4 křesla v radě a ODS a KDU-ČSL získaly po jednom radním. Mezi programové priority nynější městské koalice patří: 1) Samospráva, majetek a financování města; 2) Doprava a územní rozvoj; 3) Sociální oblast a bytová politika; 4) Kultura, cestovní ruch; 5) Školství; 6) Sport; 7) Veřejný prostor a životní prostředí; 8) Bezpečnost; 9) Podpora živnostníků a podnikatelů⁵².

8.4.1 Shrnutí

Poslední komunální volby se stejně jako ty předchozí vyznačují zvýšeným množstvím kandidujících subjektů, jejichž počet dosáhl zatím nejvyššího čísla (17) od roku 1990. Nejvýraznější propad v nich zaznamenala znovu ODS, která ztratila dalších 9,5% hlasů a dostala se tak až k hranici volebního prahu. K velké ztrátě volebních preferencí došlo také v případě HOPB, které přišlo o 12% hlasů a TOP 09, která si oproti minulým volbám pohoršila o jednu třetinu všech svých hlasů. I ČSSD a KSČM zaznamenaly propad svých preferencí, avšak v jejich případě se jedná o ztrátu jen něco málo přes 1% hlasů. Komunální volby v roce 2014 tak v podstatě přinesly propad všech stran zasedajících v minulém zastupitelstvu na úkor dvou jasných vítězů. Za jednoznačného vítěze voleb můžeme označit hnutí ANO 2011, které zvítězilo s výraznou převahou, stalo se součástí městské koalice a drží si post primátora. Druhým vítězem voleb je pak KDU-ČSL, které se po čtyřech letech výpadku podařilo znovu probjovat do zastupitelstva města a stát

⁵⁰ Primátorem Budějovic je znovu Svoboda z ANO. V červnu ho odvolali po rozpadu koalice, dostupné na: <http://domaci.ihned.cz/c1-64633390-primatorem-budejovic-je-znovu-svoboda-z-ano-v-cervnu-ho-odvolali-po-rozpadu-koalice>, 27.2.2016.

⁵¹ Členové zastupitelstva, dostupné na: <http://www.c-budejovice.cz/cz/mesto/volene-organy/zastupitelstvo-mesta/stranky/clenove-zm.aspx>, 27.2.2016.

⁵² Koaliční smlouva 2015-2018, dostupné na: <http://www.c-budejovice.cz/cz/mesto/volene-organy/Documents/KMBT250primator20150929135733-koali%C4%8Dn%C3%AD%20smlouva%20ANO,%20%C4%8CSD,%20ODS,%20KDU-%C4%8CSL.pdf>, 27.2.2016.

se součástí městské koalice, přestože volební výsledek strany, pohybující se těsně nad hranicí volební klauzule, nemůžeme označit za zcela přesvědčivý.

Pokračující trend úpadku klasických, tradičních politických stran na úkor nově vzniklých politických subjektů stále pokračuje a neustále se prohlubuje, o čemž svědčí nejen případ Českých Budějovic, ale i mnoho dalších. Zatímco tradiční strany dále ztrácejí svoji podporu u voličů a nejsou schopny tento propad zastavit, novým politickým subjektům se naopak daří získávat celkově stále větší množství hlasů, díky kterým jsou dnes běžnou součástí vládnoucích koalic, v nichž mají často hlavní slovo a mohou tak profitovat z vlivných postů členů rad měst a primátorů. Tradiční politické strany se pak stále častěji stávají jen prostředkem pro upevnění moci těchto subjektů a získání nadpoloviční většiny v zastupitelstvu, kterou nutně potřebují k prosazování své politiky.

9. Polarizovaný pluralismus

Od konce 90. let až do voleb v roce 2010 můžeme o lokálním stranickém systému v Českých Budějovicích hovořit, jako o částečně strukturovaném vícestranickém systému s dominantním postavením jedné strany, kterou je v našem případě jednoznačně ODS. Naopak komunální volby v roce 2010 a následné komunální volby v roce 2014 znamenaly pro stranický systém nejen na lokální, ale i na celostátní úrovni bezprecedentní zlom, když tradiční politické strany začaly výrazně ztrácet ze svých volebních preferencí ve prospěch nových, narychlo utvořených, mnohdy populistických subjektů, často stran „jednoho“ muže, kterým se podařilo částečně znechucené, zklamané a unavené voliče přesvědčit, že jsou schopné změnit poměry v zemi. Nejen na celostátní úrovni, ale i v případě lokálního stranického systému v Českých Budějovicích můžeme v podstatě od voleb v roce 2010 sledovat jeho proměnu, tak jak o ní hovoří Klíma, když upozorňuje na jeho postupnou transformaci v nestrukturovaný vícestranický systém s absencí dominantní strany.

Podíváme-li se na konkrétní lokální stranický systém v Českých Budějovicích, který jsme v předchozích kapitolách zkoumali, můžeme ho v případě našeho předmětu výzkumu jasně označit za soutěživý, neboť mezi jeho znaky patří především větší množství relevantních politických subjektů, které až na výjimky disponují zřejmým koaličním potenciálem. Podle Sartoriho můžeme na základě početního kritéria rozlišit hned několik formátů stranických systémů. Při bližším pohledu na jednotlivé volby do zastupitelstva statutárního města Českých Budějovic, volební výsledky konkrétních stran v nich a zároveň jejich celkový počet získaných křesel v zastupitelstvu města, pak můžeme daný lokální politický systém zařadit do třídy polarizovaného pluralismu.

Za polarizovaný systém můžeme označit ten, ve kterém se nachází bilaterální opozice, antisystémové strany a středové pole je obsazeno. Všechny tyto prvky systému z něho vytvářejí polarizovaný. Podle Sartoriho se polarizovaný pluralismus skládá ze spíše volně stanoveného počtu aktérů, pohybujícího se nejčastěji okolo pěti až šesti politických subjektů, s předpokladem vyřazení těch subjektů, které mají jen minimální nebo žádný koaliční potenciál a zároveň nedisponují žádnými prostředky, kterými by byli schopni znatelně ovlivnit mezistranickou soutěž. Podáváme-li se na složení jednotlivých zastupitelstev v Českých Budějovicích, můžeme za tyto relevantní aktéry označit ODS,

ČSSD, KSČM, KDU-ČSL, jakožto tradiční politické strany a dále tři nové subjekty, kterými jsou TOP 09, HOPB a ANO2011, kterým se v souvislosti s transformací politického systému v posledních letech daří oslovovat výraznou část voličů a díky tomu se tak stávají součástí povolebních koalic.

Dalším základním znakem polarizovaného pluralismu je podle Sartoriho existence antisystémové opozice, která je mnohdy tvořena subjekty komunistického nebo fašistického směru. Tento prvek je v našem případě jednoznačně potvrzen, neboť v zastupitelstvu města Českých Budějovic je od roku 1990 přítomna KSČ respektive KSČM, prosazující myšlenky komunismu a jasně se hlásící k marxistické ideologii.

Také výskyt bilaterálních opozic, které mají povětšinou výrazně blíže k subjektům účastnícím se vládnoucí koalice, nežli k sobě samým, je v našem případě zcela patrný v podstatě ve všech volebních obdobích, vyjma jednoho volebního období 1999-2002, kdy se KSČM stala součástí vládní koalice, jejímž účelem bylo vyřadit z podílu na vládě ODS, jakožto vítěze voleb. Přestože KSČM je jedinou antisystémovou stranou v námi zkoumaném lokálním stranickém systému, můžeme o bilaterální opozici hovořit v každém volebním období, neboť po každých volbách do českobudějovického zastupitelstva zůstal v opozici minimálně jeden subjekt, který měl právě vzhledem k antisystémovosti KSČM vždy blíže ke stranám vládnoucí koalice, nežli k opozičním komunistům.

Důležitým znakem polarizovaného pluralismu je podle Sartoriho také středové umístění alespoň jedné nebo vícero stran, na základě kterého dochází k utváření multipolárního stranického systému. Středová strana se poté v případě polarizovaného pluralismu stává hlavním středobodem veškerých možných nově utvořených vládních koalic, díky čemuž se tak v podstatě permanentně podílí na vládě. V případě námi zkoumaného lokálního stranického systému v Českých Budějovicích je středobodem téměř všech nově utvořených vládních koalic jednoznačně KDU-ČSL, která se podílí na vládě již od 90. let s výjimkou jednoho volebního období 2010-2014, kdy se jí nepodařilo probojovat do českobudějovického zastupitelstva.

Naopak političtí aktéři, pohybující se na okraji politického spektra, zůstávají v permanentní opozici, když jsou, až na ojedinělé výjimky, pokaždé z jakéhokoliv podílu na samotné vládě vyloučeny. Tento znak je pak patrný právě u již zmiňované KSČM, která se po celou dobu svého působení v českobudějovickém zastupitelstvu pohybuje na okraji politického

spektra a pouze s jednou výjimkou ve volebním období 1999-2002 zůstává v permanentní opozici.

Daný systém je tedy založen na několika subjektech, neustále se střídajících ve vládní koalici, ve které se pouze obměňují přirození koaliční partneři, neboť se nenabízí možnost sestavení většinové alternativní koalice. Zatímco KSČM je v podstatě v postavení permanentní opozice a KDU-ČSL je naopak v zásadě permanentní koaliční stranou, za obměňující koaliční partnery můžeme označit především ODS a ČSSD a zároveň v posledních dvou volebních obdobích také vlivem změn stranického systému TOP 09, HOPB a ANO 2011.

V případě polarizovaného pluralismu hovoří Sartori dále o zřetelné převaze odstředivých sil, které se projevují především ztrátami hlasů pro strany středu. Tento trend je zcela patrný u KDU-ČSL, která dokázala v roce 1999 získat více jak 15% hlasů voličů, avšak v roce 2002 jí podpora voličů klesla k 12% hlasů, v roce 2006 se dále propadla k 8% hlasů a v roce 2010 již nedokázala překročit 5% volební klauzuli.

Poslední vlastností, kterou Sartori zmiňuje v souvislosti s polarizovaným pluralismem, je výskyt nezodpovědné opozice, která předkládá jen obtížně realizovatelné, často populistické návrhy, neboť si dobře uvědomuje, že se nebude podílet na vládě a nebude tak konfrontována s pozdějšími výsledky svého vládnutí a nucena k prosazení svých návrhů. I tento znak můžeme v námi zkoumaném systému označit za pravdivý i přesto, že jsme se v práci nezabývali výzkumem jednotlivých lokálních volebních programů daných politických subjektů. Za představitelku nezodpovědné opozice můžeme považovat přinejmenším KSČM, jejíž politický program na celostátní úrovni tyto prvky v každém případě vykazuje a není důvod se domnívat, že by tomu v případě lokální politiky mělo býti jinak.

10. Koalice v Českých Budějovicích

Prvky lokálního politického systému se často mnohem výrazněji přibližují běžnému životu lidí nežli politický systém fungující na celonárodní úrovni, neboť jednotlivé politické záležitosti se povětšinou týkají konkrétních oblastí lokálního významu a komunální politika jako celek se tak stává pro obyvatele daného území často mnohem zajímavější a významnější nežli politika na úrovni národní či mezinárodní. Protože jsme si jako předmět výzkumu zvolili zastupitelstvo krajského města Českých Budějovic, je na tomto místě však nutno zohlednit skutečnost, že v případě komunální politiky ve velkých městech obecně, můžeme nalézt určitou analogii s parlamentní politikou. Podle Jüptnera převažují ve velkých městech minimální vítězné koalice a velké koalice, kritérium ideologické vzdálenosti mezi jednotlivými subjekty zůstává spíše na nižší úrovni, avšak v případě velkých měst již může ideologické hledisko nezdědka ovlivnit samotné utváření koalic ve městě a v konečném důsledku se promítnout i na úroveň celostátní.

Podíváme-li se nyní na tvorbu jednotlivých povolebních koalic, v rámci zastupitelstva města České Budějovice, je zřejmé, že jednoznačně vychází z evropské tradice, založené v první řadě na snaze prosadit co nejvíce ze svého politického programu a až v druhé řadě na samotné přímé účasti na vládě. Právě proto mají opoziční strany často velmi výrazné postavení a vytvářejí silný tlak na vládu, díky kterému jsou schopny prosadit některé důležité body ze svého programu i bez své přímé politické odpovědnosti. S evropskou tradicí se také často pojí utváření velkých koalic, na kterých se podílí alespoň jeden nadbytečný člen.

Když Balík vymezuje minimální vítězné koalice ideově propojené, považuje za jejich hlavní znak především jejich složení z ideově blízkých subjektů, kterých je zároveň nejmenší možné množství nutné pro dosažení nadpoloviční většiny hlasů v daném tělesu. Tedy takováto koalice je složena z ideově a programově příbuzných subjektů, kterých je zároveň nejmenší potřebné množství pro dosažení většiny. V případě Českých Budějovic můžeme za takovouto koalici označit pouze tu poslední, která vznikla v roce 2015, na základě koaliční dohody mezi ANO2011, ČSSD, KDU-ČSL a ODS, neboť dohromady disponuje pouze 24 zastupiteli a zároveň je alespoň částečně ideologicky propojená, když přechází od pravicové ODS, přes ANO 2011 a KDU-ČSL až k levicové ČSSD.

Druhým typem minimální vítězné koalice je minimální vítězná koalice ideově nepropojená, která se dle Balíka skládá také z minimálního možného počtu členů, nutných pro dosažení nadpoloviční většiny, avšak její jednotliví členové mají protichůdné politické programy, stojí na opačných stranách politického spektra a koalice nezahrnuje aktéry, kteří by se na pomyslné pravolevé škále nacházeli mezi nimi. Za takovou koalici, i když s částečnými výhradami, můžeme označit tu, která vznikla po volbách v roce 1999 a byla složena z US-DU, KDU-ČSL, ČSSD a KSČM. Přestože takovéto složení politických stran bychom mohli obecně, dle Balíkovy definice, označit spíše za koalici ideově propojenou, neboť v podstatě začíná na krajní levici a pokračuje dále přes umírněnou levici ke středu respektive pravému středu, považujeme ji v tomto případě spíše za koalici ideově nepropojenou, neboť KSČM jsme již na začátku označili za stranu antisystémovou a propast mezi ní a ostatními, byť levicovými stranami, nám tak neumožňuje zcela jasné propojení nalézt.

Zatímco dvě výše uvedené koalice jsme zařadili do kategorie minimálních vítězných koalic, ostatní koalice, kterými jsme se v práci zabývali, spadají do druhé kategorie nadměrných vítězných koalic. I v tomto případě budeme vycházet z Balíkova vymezení, který definuje velké koalice jako spojení mezi dvěma ideově protikladnými subjekty, které získaly velký počet hlasů a nejsou tak nuceni při tvorbě společné koalice mezi sebe přibírat další členy, přestože Balík tuto variantu nevylučuje. K vytvoření této koalice dochází ve chvíli, kdy je možné vytvořit minimální vítěznou ideově propojenou koalici a zároveň mimo ni zůstávají alespoň dva subjekty, které jsou ideologicky nesourodé. Prvním případem velké koalice je koalice ve volebním období 2002-2006, tvořená pravicovou ODS, levicovou ČSSD a středovou KDU-ČSL, jejíž hlasy však již byly nadbytečné, neboť zbylé dvě strany získaly nadpoloviční většinu křesel v zastupitelstvu města. V opozici pak skončila KSČM, SNK-ED a US-DU, které můžeme označit za ideologicky nesourodé strany krajní levice respektive středo-pravé. K velké koalici navíc došlo v situaci, kdy bylo možné sestavit dvě různé minimální vítězné ideově propojené koalice. Za druhý případ pak považujeme koalici, utvořenou v roce 2010, která byla složena z vítězného HOPB, složeného z velké části z bývalých členů pravicové ODS, levicové ČSSD, která se stala druhou nejsilnější stranou a pravicové TOP 09, jejíž hlasy však nebyly nutné pro získání nadpoloviční většiny v zastupitelstvu. Zároveň v opozici po těchto volbách zůstala ODS a KSČM, což je plně v souladu s podmínkou ideologicky

nesourodé opozice. Splněna pak byla i podmínka možnosti vzniku minimální vítězné ideově propojené koalice, která se nabízela v případě spojení mezi HOPB a ODS, avšak vlivem přílišné animozity mezi subjekty v podstatě nepřipadala v úvahu.

Nadměrné ideově propojené koalice jsou podle Balíka ty, jejichž součástí je alespoň jeden nadbytečný člen a zároveň platí zřetelná ideová blízkost všech jejích členů. V rámci koaličních členů tak nepanuje výrazná ideová vzdálenost a členem takovéto koalice tedy není žádný ideologicky nesourodý člen. V rámci našeho zkoumání můžeme za tento typ koalice, utvořené v Českých Budějovicích, považovat koalici z roku 2006, tvořenou ODS, která disponovala sama o sobě nadpoloviční většinou členů, KDU-ČSL a SNK-ED. V rámci této koalice je zřejmá jak její nadměrnost co do počtu členů, tak její ideologická příbuznost, neboť zbylé dva partnery ODS můžeme zařadit mezi strany středu. Druhým případem je pak koalice mezi ANO 2011, HOPB, TOP 09 a KDU-ČSL z roku 2014, ve které byla v podstatě TOP 09 respektive KDU-ČSL nadbytečnou stranou a zároveň i v tomto případě nemůžeme hovořit o výraznější ideologické vzdálenosti mezi jednotlivými koaličními členy.

11. Závěr

Komunální politický systém, který stál po dlouhá léta spíše na okraji pozornosti, se v poslední době stává stále více zajímavou a dynamicky se rozvíjející disciplínou politické vědy. Především v posledních několika letech vyplouvá na povrch velké množství nesrovnalostí a skandálů, které s lokální politikou přímo souvisejí, čímž se toto téma dostává stále častěji do hledáčku nejenom politických vědců, ale i občanské společnosti jako celku. Příčin vzrůstajícího zájmu o komunální politiku je hned několik a vzhledem k jejich povaze nemůžeme předpokládat, že by tomu mělo být v dohledné době jinak. Některé současné trendy, kterým dnes dominují především teze o transformaci celého českého politického systému, mají své přímé projevy právě i v komunální politice, která se vzhledem k částečné ztrátě zájmu voličů o věci veřejné na celostátní úrovni, dostává stále častěji do centra pozornosti, když přichází s lokálními tématy, které jsou obyčejným lidem výrazně blíže, a ke kterým jsou často zřetelně citlivější než k tématům, dominujícím na parlamentní úrovni.

Od konce 90. let až do voleb v roce 2010 můžeme lokální stranický systém v Českých Budějovicích označit za soutěživý strukturovaný vícestranický systém s dominantním postavením jedné strany, kterou představovala ODS. V posledních letech se však stále častěji objevují názory, že celý politický systém v České republice prochází transformací, odstartovanou parlamentními volbami v roce 2010, která vyústila v jeho přetvoření v nestrukturovaný vícestranický systém s absencí dominantní strany. Tento trend se však neobjevuje jen na úrovni parlamentní politiky, ale zřetelně se projevuje i v případě námi zkoumaného lokálního politického systému v Českých Budějovicích.

Na základě Sartoriho vymezení jednotlivých typů stranických systémů, jsme díky zhodnocení specifických znaků českobudějovického lokálního politického systému konstatovali, že se jedná o polarizovaný pluralismus. Diplomová práce tak prokázala použitelnost Sartoriho přístupů ke stranickým systémům i na komunální úrovni. Polarizovaný pluralismus se podle autora vyznačuje několika základními znaky, mezi které patří: dlouhodobá přítomnost okolo pěti až šesti relevantních subjektů v zákonodárném tělese, v našem případě jsou těmito subjekty ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL, TOP 09, HOPB a ANO 2011; dlouhodobá přítomnost antisystémové strany, kterou představuje KSČM; bilaterální opozice, charakteristická pro systém díky rozdílné ideologii třech

nejsilnějších politických stran ODS, ČSSD a KSČM; a také obsazení politického středu, které je pro českobudějovický lokální politický systém typické, neboť s jednou výjimkou ho vždy zastávala KDU-ČSL, která tak zároveň téměř pokaždé tvořila středobod vzniklých radničních koalic. Nejen na základě těchto naprosto zřejmých znaků a charakteristik jsme došli ke zcela jasné identifikaci českobudějovického lokálního stranického systému, jako systému polarizovaného a pluralitního.

Při výzkumu jednotlivých typů koalic v Českých Budějovicích jsme aplikovali Balíkovu teorii koalic, na základě které jsme jednotlivé českobudějovické koalice definovali následovně: Minimální vítěznou ideově nepropojenou koalici se stalo partnerství mezi ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a US-DU, které se utvořilo po mimořádných volbách v roce 1999. Naproti tomu minimální vítěznou ideově propojenou koalici je v současnosti vládnoucí seskupení ANO 2011, ČSSD, KDU-ČSL a ODS, vzniklé po rozpadu předchozí koalice, vzešlé z voleb v roce 2014. Ostatní zkoumané povolební koalice v Českých Budějovicích pak již spadají do druhé kategorie nadměrných koalic. K vytvoření velké koalice došlo v českobudějovickém zastupitelstvu ve dvou volebních obdobích, v roce 2002, kdy koalici tvořily ODS, ČSSD a KDU-ČSL a v roce 2010, kdy se součástí vládnoucí koalice ve městě staly HOPB, ČSSD a TOP 09. Ke vzniku nadměrné ideově propojené koalice pak došlo po volbách v roce 2006, na základě spojenectví ODS, která sama získala nadpoloviční většinu hlasů, KDU-ČSL a SNK-ED a v roce 2014, kdy byla podepsána dohoda mezi ANO 2011, HOPB, TOP 09 a KDU-ČSL. Tato koalice však fungovala jen krátce a zanedlouho po svém vzniku byla revidována.

Podíváme-li se na dvě hypotézy, které jsme si stanovili v úvodu, pak první hypotéza zní: „Většinu křesel městského zastupitelstva Českých Budějovic se daří v každých volbách obsadit tradičními politickými stranami, fungujícími i na parlamentní úrovni“. První hypotézu se nám podařilo obhájit. Na tomto místě je však nutné zmínit, že v posledních dvou komunálních volbách se voliči od tradičních politických stran výrazně odklánějí a naopak vyjadřují stále větší podporu nově vzniklým subjektům. Zatímco v roce 2006 získaly tradiční politické strany ve volbách do zastupitelstva Českých Budějovic přibližně 89% všech mandátů, v roce 2010 činil jejich celkový zisk křesel přibližně 67% a v posledních volbách v roce 2014 tento podíl dále klesl na konečných 55,5% mandátů. Bude-li tak tento sestupný trend dále pokračovat, můžeme předpokládat, že po příštích volbách již tradiční politické strany v zastupitelstvu města většinu křesel nezískají.

Druhá hypotéza zní: „Komunální politické koalice v Českých Budějovicích jsou historicky utvářeny za účasti stran a hnutí, které zvítězily v jednotlivých krajských volbách.“ Hypotézu se nám nepodařilo obhájit. Druhou hypotézu jsme neobhájili, neboť koaliční vláda vzniklá po volbách v roce 1998 byla sestavena bez jakékoli participace vítězné ODS a stejně tak tomu bylo i po opakovaných volbách v roce 1999, kdy se ostatní politické strany, které skončily hluboko za ODS, dohodly na barevné koalici a staronový vítěz voleb byl tak odsouzen k dalšímu setrvání v opozici. Ve všech ostatních volbách od roku 2002 však dané stanovisko platí. Ne vždy se ovšem podařilo vítězné straně ve volbách získat i post primátora města.

12. Seznam použitých zdrojů

- Balík, Stanislav. 2008. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Balík, Stanislav. 2009. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada.
- Balík, Stanislav; Havlík, Vladimír. 2011. *Koaliční vládnutí ve střední Evropě (1990-2010)*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- Cabada, Ladislav; Šanc, David. 2005. *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Českobudějovické listy. 1999. Programové prohlášení Rady města České Budějovice. *Českobudějovické listy* 20.10.1999, příloha Noviny českobudějovické radnice s. 2-3.
- Český statistický úřad. 2015. *Město České Budějovice v číslech 2015. Výsledky voleb do zastupitelstva města (1990-2014)*. Dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/11256/33666090/cb151001.pdf/90ba34c6-c523-4bd1-a046-8478024cb421?version=1.1.>, 20.2.2016.
- Čmejrek, Jaroslav; Bubeníček, Václav; Luhanová, Markéta. 2004. *Politika v regionálním rozvoji. Úvod do studia*. Praha: Credit.
- Čmejrek, Jaroslav. 2008. *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha: Alfa nakladatelství.
- Čmejrek, Jaroslav; Bubeníček, Václav; Čopík, Jan. 2010. *Demokracie v lokálním politickém prostoru. Specifika politického života obcí v ČR*. Praha: Grada.
- Fiala, Petr; Strmiska, Maxmilián. 1998. *Teorie politických stran*. Brno: Barrister & Principal.
- Chytilík, Roman; Šedo, Jakub; Lebeda, Tomáš; Čaloud, Dalibor. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál.
- Jüptner, Petr. 2004. Komunální koalice a politické modely. *Politologická revue* 2004/2, 80-101.
- Jüptner, Petr. 2006. Konfrontace teorie koalic s lokální politikou. In: Cabada, Ladislav a kol.. *Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 109-116.

Kerles, Marek. 1999. ODS v Budějovicích zůstane v opozici: Primátorem se opět stal lidovec Miroslav Tetter. *Lidové noviny* 29.6.1999, s. 6.

Klíma, Michal. 2015. *Od totality k defektní demokracii. Privatizace a kolonizace politických stran netransparentním byznysem*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Kruntorádová, Ilona. 2013. Regionální patron jako fenomén reprezentace zájmů. *Acta politologica* 5/2, 161-177.

Kulišková, Jana. 2011. Komunální koalice jako výzkumný problém. *Think Together* 7.2.2011, dostupné na: http://tt.pef.czu.cz/Files/1_printVersion_68.pdf, 21.6.2015.

Kunc, Jiří. 2000. Stranické systémy v re/konstrukci: Belgie, Itálie, Španělsko, Československo, Česká republika. Praha: Sociologické nakladatelství.

Lebeda, Tomáš. 2008. *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha: Karolinum.

Malíř, Jiří; Marek, Pavel. 2004. *Politické strany: Vývoj stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 2. Díl: Období 1938-2004*. Brno: Nakladatelství Doplněk.

Novotný, Vladimír. 2007. *Územní samospráva České republiky*. Praha: CEVRO Institut.

Ryšavý, Dan. 2006. Komunální je komunální a velká je velká! K hypotéze politizace lokálních politických elit. *Sociologický časopis* 42/5, 953-970.

Říchová, Blanka. 2006. *Přehled moderních politických teorií*. 2. vydání. Praha: Portál.

Říchová, Blanka. 2007. *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických politických systémů*. 2. Vydání. Praha: Portál.

Sak, Robert. Encyklopedie Českých Budějovic. Dostupné na: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz>.

Sartori, Giovanni. 2005. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Strmiska, Maxmilián; Hloušek, Vít; Kopeček, Lubomír; Chytílek, Roman. 2005. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál.

Švec, Kamil. 2010. Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalic a srovnání s volbami v roce 2000 a 2004. *Acta Politologica* 2/2, 186-204.

Trávníček, Matěj. 2014. Současná podoba a perspektivy volebního systému pro komunální volby v České republice. *Acta Politologica* 6/2, 212-237.

Vávra, David. 2007. Mají politické stany na komunální úrovni v České republice smysl? *Středoevropské politické studie* 1/9, 1-13.

Vodička, Karel; Cabada, Ladislav. 2011. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 3. vydání. Praha: Portál.

Zákon č. 128/2000 Sb., *o obcích (obecní zřízení)*.

Zákon č. 491/2001 Sb., *o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů*.

Internetové odkazy:

ANO 2011, dostupné na: <http://www.anobudelip.cz>.

Český statistický úřad, dostupné na: <https://www.czso.cz>.

ČSSD, dostupné na: www.cssd.cz.

Encyklopedie Českých Budějovic, dostupné na: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz>.

Hospodářské noviny, dostupné na: <http://ihned.cz>.

iDnes, dostupné na: <http://zpravy.idnes.cz>.

Město České Budějovice, dostupné na: <http://www.c-budejovice.cz>.

Občané pro Budějovice, dostupné na: <http://www.obcaneprobudejovice.cz>.

ODS, dostupné na: <http://www.ods.cz>.

TOP 09, dostupné na: <http://www.top09.cz>.

Vláda České republiky, dostupné na: <http://www.vlada.cz>.

13. Přílohy

Příloha I: Potřebné počty podpisů k zaregistrování kandidátní listiny nezávislých kandidátů a jejich sdružení podle zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí

Potřebné počty podpisů k zaregistrování kandidátní listiny nezávislých kandidátů a jejich sdružení podle zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí

	Potřebné počty podpisů z počtu obyvatel			
	nezávislí kandidáti	sdružení nezávislých kandidátů		
		procenta	možné minimum	možné maximum
do 500 obyvatel	5 %	7 %	-	35
501-3.000	4 % nejméně 25	7 %	35	210
3.001-10.000	3 % nejméně 120	7 %	210	700
10.001-50.000	2 % nejméně 600	7 %	700	3.500
50.001-150.000	1 % nejméně 1.000	7 %	3.500	10.500
nad 150.000	0,5 % nejméně 1.500	7 %	10.500	-

Zdroj: Vávra 2007: 6.

Příloha II: Třídy a typy koalic podle Bílka

<i>Třída koalic</i>	<i>Typ koalic</i>
minimální vítězná (nejmenší počet mandátů, nejmenší počet členů)	minimální vítězná ideově propojená
	minimální vítězná ideově nepropojená
Nadměrná	velká
	nadměrná ideově propojená
	nadměrná ideově nepropojená
	široká
	všestranická

Zdroj: Bílek 2008: 48.

Příloha III: Velikostní rozmezí obcí

Velikostní rozmezí obcí

kategorie obcí	počet obyvatel
malé obce	cca do 1 700
menší střední obce	cca 1 701 - 9 000
větší střední obce	cca 9 001 - 45 000
velká města	cca nad 45 000

Zdroj: Jüptner 2006: 114.

Příloha IV: Výsledky voleb do zastupitelstva města

Volební strana ¹⁾	Podíl hlasů v %	Počet mandátů	Volební strana ¹⁾	Podíl hlasů v %	Počet mandátů
KOMUNÁLNÍ VOLBY LISTOPAD 1990			KOMUNÁLNÍ VOLBY LISTOPAD 1994		
Československá strana lidová	12,00	5	Liberální strana národně sociální	1,13	1
Československá strana socialistická	3,90	2	Česká strana sociálně demokratická	10,89	5
Komunistická strana Československa	17,90	11	Občanská demokratická aliance	7,62	3
Občanské fórum	26,54	16	Důchodci za životní jistoty	5,13	2
Československá sociální demokracie	7,70	2	Českomoravská strana středu	0,01	-
Československé demokratické fórum	0,30	-	Komunistická strana Čech a Moravy	13,65	6
Křesťansko-demokratická strana	2,80	3	Svobodní demokraté (OH)	0,61	-
Liberálně demokratická strana	0,70	1	Občanská demokratická strana	36,47	16
Romská občanská iniciativa	0,60	-	Strana podnikatelů, živnostníků a rolníků ČR	2,80	1
Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa	8,70	6	Demokratická unie	3,41	2
Strana zelených	5,30	5	Sdružení nezávislých kandidátů města České Budějovice	2,01	1
Klub angažovaných nestraníků	3,40	3	Koalice KDU-ČSL, Křesťansko-demokratická strana, Klub angažovaných nestraníků	8,50	4
Panevropská unie Čech a Moravy	1,20	2	Koalice Sdružení pro republiku-Republikánská strana Československa a Sdružení důchodců ČR	4,02	2
Republikánská unie - Svobodný blok	0,50	-	Sdružení Strana demokratické levice a nezávislí kandidáti	1,48	1
Volební sdružení čl. podnikatelů	5,10	3	Sdružení Strana zelených, Liberálně demokratická strana a nezávislí kandidáti	2,27	1
Nezávislý kandidát	2,60	1			
Počet volebních okrsků	98	x	Počet volebních okrsků	90	x
Počet zapsaných voličů	71 493	x	Počet zapsaných voličů	75 957	x
Účast voličů ve volbách v %	68,40	x	Účast voličů ve volbách v %	53,32	x

KOMUNÁLNÍ VOLBY LISTOPAD 1998				NOVÉ KOMUNÁLNÍ VOLBY ČERVEN 1999			
Česká strana sociálně demokratická	17,89	8		Česká strana sociálně demokratická	11,84	5	
Česká strana národně sociální	0,86	-		Občanská demokratická aliance	1,47	1	
Důchodci za životní jistoty	0,44	-		Klub angažovaných nestraníků	0,46	-	
Koalice Sdružení pro republiku-Republikánská strana Československa a Sdružení důchodců ČR	0,24	-		Sdružení nezávislých kandidátů města České Budějovice	1,33	1	
Komunistická strana Čech a Moravy	13,35	6		Unie svobody - Demokratická unie	8,25	4	
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	10,36	5		Českobudějovická nezávislá nová volba	2,85	1	
Občanská demokratická aliance	2,16	1		Strana zelených	1,20	1	
Občanská demokratická strana	38,24	17		Strana za životní jistoty	0,73	-	
Sdružení nezávislých kandidátů města České Budějovice	2,03	1		Komunistická strana Čech a Moravy	18,50	8	
Sdružení Strana demokratického socialismu a nezávislí kandidáti	0,78	-		Volba pro město	2,86	1	
Strana zelených	1,34	1		Občanská demokratická strana	34,01	16	
Unie svobody	8,55	4		Pravá alternativa	0,33	-	
Vlastenecká republikánská strana	0,36	-		Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	15,67	7	
Volba pro město	3,34	2		Česká strana národně sociální	0,52	-	
Počet volebních okrsků	90	x	x	Počet volebních okrsků	90	x	x
Počet zapsaných voličů	78 423	x	x	Počet zapsaných voličů	78 137	x	x
Účast voličů ve volbách v %	35,90	x	x	Účast voličů ve volbách v %	31,60	x	x

Volební strana ¹⁾	Podíl hlasů v %	Počet mandátů	Volební strana ¹⁾	Podíl hlasů v %	Počet mandátů
KOMUNÁLNÍ VOLBY LISTOPAD 2002			KOMUNÁLNÍ VOLBY ŘÍJEN 2006		
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	12,03	6	Nezávislí pro lidi, pro město	3,40	-
Česká strana sociálně demokratická	14,95	7	Pravý Blok	0,05	-
Komunistická strana Čech a Moravy	15,39	7	SNK Evropští demokraté	5,45	2
Občanská demokratická strana	34,91	18	Komunistická strana Čech a Moravy	13,07	6
Pravý Blok-strana za ODVOLAT politiků, NÍZKÉ daně, MIN.byrokracie, SPRAV.justici, REFER a PŘÍMOU demokr.WWW.CIBULKA.NET	0,02	-	Občanská demokratická strana	46,39	23
Unie svobody - Demokratická unie	5,09	2	Zelení a otevřená společnost	7,49	3
SNK Evropští demokraté	11,13	5	Česká strana sociálně demokratická	15,84	7
Strana občanského porozumění	0,16	-	Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	8,33	4
Koalice Česká strana národně sociální, Strana pro otevřenou společnost, Volba pro město	4,94	-			
Sdružení Strana za životní jistoty, nezávislí kandidáti	1,39	-			
Počet volebních okrsků	90	x	Počet volebních okrsků	90	x
Počet zapsaných voličů	78 280	x	Počet zapsaných voličů	77 247	x
Účast voličů ve volbách v %	35,08	x	Účast voličů ve volbách v %	35,83	x

KOMUNÁLNÍ VOLBY ŘÍJEN 2010			KOMUNÁLNÍ VOLBY ŘÍJEN 2014		
Strana Práv Občanů Zemanovci a SUVERENITA - blok Jany Bobošíkové	2,21	-	Úsvit pro Budějovice	2,58	-
"Strana soukromníků České republiky"	0,32	-	Komunistická strana Čech a Moravy	10,31	6
Dělnická strana sociální spravedlnosti	0,11	-	Česká strana sociálně demokratická	15,25	9
VOLBA PRO MĚSTO - NEZÁVISLÍ OBČANÉ MĚSTU	3,53	-	Toryové	2,47	-
SNK Evropští demokraté	2,90	-	Vize Národních Socialistů	0,03	-
TOP 09	10,10	6	DOMA v Budějčích	3,02	-
Komunistická strana Čech a Moravy	11,39	6	Strana svobodných občanů	3,35	-
OBČANÉ PRO BUDĚJOVICE	26,27	15	Politické hnutí JIHOČEŠI 2012 a SPORT	3,59	-
OTEVŘENÁ SPOLEČNOST A ZELENÍ	3,62	-	Křesťanská a demokratická unie -		
SVOBODNÍ - PIRÁTI	1,22	-	Československá strana lidová	5,53	3
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	3,77	-	TOP 09	6,60	4
Volte Pr.Blok www.cibulka.net	0,04	-	SPOLEČNÉ PRO ČESKÉ BUDĚJOVICE	3,96	-
Věci veřejné	2,76	-	Dělnická strana sociální spravedlnosti	0,05	-
Česká strana sociálně demokratická	16,79	10	OBČANÉ PRO BUDĚJOVICE	14,18	8
Občanská demokratická strana	14,89	8	ŽENY 2014	2,16	-
ČESKÝ POLITICKÝ STŘED	0,08	-	ČESKÉ BUDĚJOVICE JISTOTA DOMOVA	0,82	-
			ANO 2011	20,65	12
			Občanská demokratická strana	5,41	3
Počet volebních okrsků	90	x	Počet volebních okrsků	90	x
Počet zapsaných voličů	76 916	x	Počet zapsaných voličů	75 705	x
Účast voličů ve volbách v %	39,71	x	Účast voličů ve volbách v %	32,99	x

Zdroj: Český statistický úřad 2015.